Monitor Wsnp

Negende meting over de periode 2012

Utrecht/Den Haag 2013

Susanne Peters en Lia Combrink-Kuiters (Raad voor Rechtsbijstand)
Mark Vlemmings (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Monitor Wsnp

Negende meting over de periode 2012

Susanne Peters en Lia Combrink-Kuiters (Raad voor Rechtsbijstand)
Mark Vlemmings (Centraal Bureau voor de Statistiek)

ISBN: 978-94-6240-037-5

Dit boek is een uitgave van:
Wolf Legal Publishers (WLP)
Postbus 31051
6503 CB Nijmegen
Tel: 013-5821366
E-Mail: info@wolfpublishers.nl
www.wolfpublishers.com

Inhoudsopgave

1 Inleiding

In augustus 2005 is de eerste monitor Wsnp (Wet schuldsanering natuurlijke personen) verschenen. Dit jaarlijks uit te brengen instrument heeft als doel de stand van zaken te rapporteren aangaande de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) en de effectiviteit daarvan kritisch te volgen. Deze wet, die sinds 1 december 1998 van kracht is en per 1 januari 2008 aanzienlijk is gewijzigd, behelst een saneringsregeling, specifiek gericht op natuurlijke personen die in ernstige betalingsmoeilijkheden verkeren. Met de Wsnp wil men voorkomen dat natuurlijke personen tot in lengte van dagen door schuldeisers achtervolgd worden, wanneer zij eenmaal in een problematische financiële situatie terecht zijn gekomen. De Wsnp-monitor omvat een vaste kern van gegevens die jaarlijks geactualiseerd worden, naast een aantal, per jaar wisselende, thema's. De onderzoeksagenda wordt in samenspraak met de begeleidingscommissie vastgesteld. In het najaar van 2012 is aan de onderzoekers van de Raad voor Rechtsbijstand, die vanaf de zevende meting verantwoordelijk zijn voor een substantieel deel van de rapportage, verzocht specifiek onderzoek te doen naar de oorzaken van de gesignaleerde verschillen in afwijzingen tussen de rechtbanken en naar de wijze van afdoening in hoger beroep.

Dit rapport vormt het resultaat van de negende meting. Deze meting omvat de volgende onderdelen.
Allereerst wordt een update gegeven van de vaste set gegevens, te weten:

- de ontwikkelingen op het gebied van de Wsnp in het gerapporteerde jaar (hoofdstuk 2);
- het aantal aanvragen en afwijzingen vanaf 2008: in totaal en naar rechtbank uitgesplitst (paragrafen 3.1 en 3.2);[1]
- de gegevens uit de Centrale Database Schuldsanering (CDS, deze database bevat eveneens gegevens van de 285-verklaringen) van de Raad voor Rechtsbijstand, Bureau Wsnp (paragrafen 3.3 tot en met 3.5), inclusief de ontwikkeling van het totaal aantal faillissementen en een onderzoek naar de verschillen tussen kortlopende en langlopende schuldsaneringen (hoofdstuk 4).

1 Net als bij de vorige editie, wordt ook in de negende meting gebruik gemaakt van gegevens die door mevrouw Elly Robberse gegenereerd zijn uit de onderzoeksdatabase van de rechtspraak (ODB). Dit geldt ook voor de gegevens ten behoeve van hoofdstukken 5 en 8. Alle cijfers van de voorgaande jaren in de meerjarenoverzichten van deze monitor zijn vervangen door de cijfers afkomstig uit de ODB.

- het aantal dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen vanaf 2008, in totaal en van het meest recente jaar per rechtbank uitgesplitst, op basis van de gegevens die door het Landelijk Dienstencentrum voor de Rechtspraak (LDCR) zijn verstrekt. Het betreft de aantallen verzoeken, toekenningen, afwijzingen, intrekkingen en niet-ontvankelijkverklaringen tot en met 2012 (hoofdstuk 5).

Vervolgens worden de resultaten besproken van onderzoeken die betrekking hebben op afwijzingen en niet-ontvankelijkverklaringen van verzoeken tot toelating tot de Wsnp en op de afdoening in hoger beroep.

Omdat deze monitor een *update* vormt van de cijfers uit de achtste meting, worden uitsluitend de nieuwe gegevens en de eventuele trends beschreven. Informatie over de jaren daarvoor (vanaf 2008) wordt wel in een aantal tabellen en figuren weergegeven, maar niet opnieuw in de tekst beschreven. Voor de lezer die niet geheel ingevoerd is in de materie van de Wsnp is in Bijlage 7 een korte beschrijving opgenomen van de procedure.

2 De Wsnp: ontwikkelingen sinds de achtste meting

Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs)

In de huidige tijd van economische crisis kampen meer mensen dan voorheen met problematische schulden. De kans dat het aantal aanvragen voor schuldhulpverlening stijgt, is dan ook groot. Tegelijkertijd staan, als gevolg van bezuinigingen, de budgetten die gemeenten beschikbaar stellen voor diensten zoals schuldhulpverlening zwaar onder druk.
De inwerkingtreding van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) per 1 juli 2012 vormde een belangrijke stap binnen een algehele aanpak van schulden. De wet heeft als oogmerk dat enerzijds het recht op schuldhulpverlening wettelijk gewaarborgd blijft, maar dat anderzijds de regierol van de gemeente bij de inrichting van schuldhulpverlening duidelijk is benoemd. Naast deze belangrijke randvoorwaarden, bevat de Wgs ook beperkingen voor mensen die hulp zoeken bij de aanpak van problematische schulden. De wet kent immers een bepaling waarin staat dat een gemeente bepaalde groepen schuldenaren mag uitsluiten. Wanneer er sprake is van (onterechte) uitsluiting, bestaat er voor de burger wel de mogelijkheid tot bezwaar en beroep tegen deze beslissing. Welke effecten de Wgs uiteindelijk zal hebben, zal pas op de iets langere termijn zichtbaar worden.

Nieuwe vergoedingensystematiek Wsnp

Het ministerie van Veiligheid en Justitie is eind 2012 gestart met het formuleren van een nieuwe Algemene Maatregel van Bestuur voor de vergoeding van bewindvoerders Wsnp. Hierover werd al enkele jaren gesproken. De nieuwe werkwijze (die naar verwachting in 2013 geëffectueerd wordt) houdt in dat de totale vergoeding waarop een bewindvoerder recht heeft ongewijzigd blijft, maar dat deze anders tot stand komt. Waar in het huidige systeem een vast deel als subsidie door de Raad voor Rechtsbijstand wordt betaald en een flexibel deel (bedrag per maand van de looptijd, soms aangevuld met een vergoeding voor extra kosten) uit de boedel wordt gefinancierd, wordt in het nieuwe systeem een zo groot mogelijk deel van de totale vergoeding uit de boedel betaald. Alleen indien de boedel niet toereikend is om het totale bedrag te voldoen, wordt een restvordering door de Raad als subsidie uitbetaald. Dit heeft enerzijds tot gevolg dat bewindvoerders altijd de volledige vergoeding zullen ontvangen, waar nu delen van het salaris vaak niet te incasseren zijn omdat de boedel dat niet toestaat. Daarnaast zal als gevolg hiervan de uitdeling aan schuldeisers (iets) lager uitvallen. Dat kan gevolgen hebben voor de beslissing van crediteuren om al

dan niet in te stemmen met een minnelijk akkoord. Ook bij de beoordeling van een verzoek tot een dwangakkoord (art. 287 a Fw) zal deze ontwikkeling tot nieuwe overwegingen leiden.

Hogere eisen bewindvoerders

Binnen de uitvoering van de Wsnp mag verder de aanscherping van het Reglement bewindvoerderregister niet onvermeld blijven. Per 1 januari 2012 moeten bewindvoerders (die geen advocaat zijn) in beginsel jaarlijks tien nieuwe benoemingen ontvangen om hun inschrijving te mogen continueren. Indien zij minder dan tien nieuwe zaken krijgen toebedeeld, zonder dat daarvoor bijzondere omstandigheden zijn aan te voeren, worden zij uit het register geschrapt. De rechtbanken benoemen uitsluitend bewindvoerders uit dit register.
Met deze maatregel wil de Raad voor Rechtsbijstand recht doen aan het feit dat ervaring met de verschillende Wsnp-procedures onontbeerlijk is voor het in stand houden van de kennis en vaardigheden die nodig zijn om kwaliteit te kunnen leveren. Daarnaast wil de Raad op deze manier voorkomen dat bewindvoerders enkel ingeschreven blijven om hier voordelen aan te ontlenen bij andere activiteiten. Voor bewindvoerders is een inschrijving in het register immers noodzakelijk om bijvoorbeeld ook de schuldhulpverlening uit te voeren, een verklaring ex art. 285 Fw af te geven of gefinancierde rechtsbijstand uit te voeren
Deze maatregel kan er toe leiden dat het aantal bewindvoerders sterker zal afnemen dan de afgelopen jaren het geval was. Omdat de maatregel uitsluitend van toepassing is op bewindvoerders die minder dan tien keer benoemd zijn, blijven de gevolgen voor de totale bewindvoerdercapaciteit beperkt.

Toevoeging voor bewindvoerder gestandaardiseerd

In 2011 en 2012 is een *pilot* uitgevoerd waarbij bewindvoerders Wsnp rechtsbijstand konden verlenen bij de verzoekschriftenprocedures 'dwangakkoord', 'moratorium' en 'voorlopige voorziening'. Eind 2012 heeft er een eindevaluatie plaatsgevonden en zijn de (overwegend positieve) resultaten voorgelegd aan het Ministerie van Veiligheid en Justitie. De Raad voor Rechtsbijstand heeft daarbij voorgesteld de werkwijze voort te zetten met enkele kleine beleidsmatige aanpassingen. Inmiddels heeft het ministerie ingestemd met deze continuering. Bewindvoerders Wsnp die voldoen aan de door de Raad voor Rechtsbijstand opgestelde voorwaarden, kunnen dan ook sinds 1 januari 2013, op basis van een toevoeging, rechtsbijstand verlenen in de eerder genoemde verzoekschriftprocedures. Hiervoor is de regeling 'Toevoeging bewindvoerders Wsnp'[2] opgesteld.

2 De regeling 'Toevoeging bewindvoerders Wsnp' is na te lezen op de website van de Raad voor Rechtsbijstand www.rvr.org.

3 Van aanvraag tot uitstroom: de cijfers

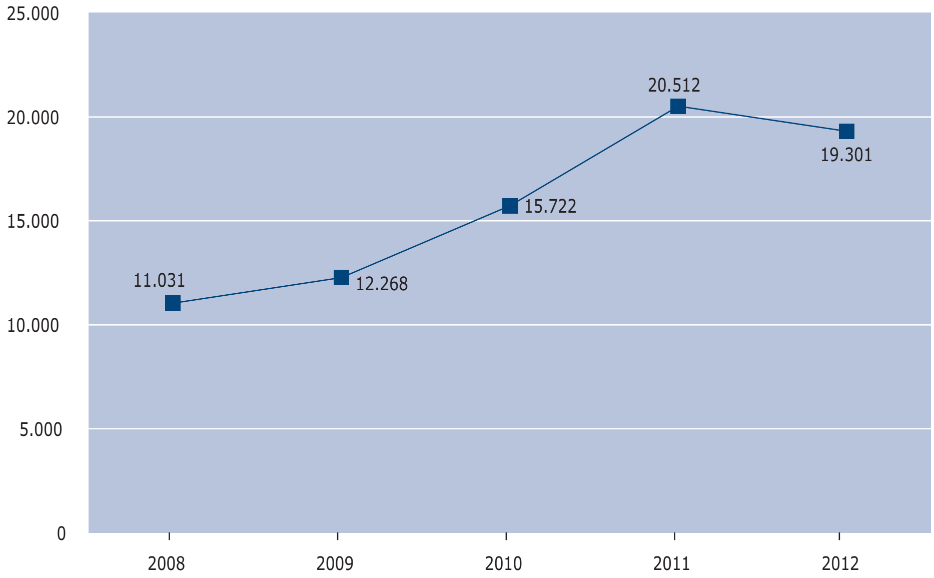
3.1 Aanvragen

In 2008 is de Wet schuldhulpverlening natuurlijke personen (Wsnp) gewijzigd. In deze paragraaf wordt de ontwikkeling van het aantal verzoeken tot toelating tot de Wsnp vanaf 2008 in kaart gebracht. Daarnaast wordt voor deze periode de ontwikkeling weergegeven van het aantal afgewezen verzoeken tot toelating en het aantal niet-ontvankelijkverklaringen. Deze cijfers geven niet alleen inzicht in de toestroom, maar ook in de verschillen van toelating tussen de rechtbanken onderling.[3] De mate waarin een verzoek wordt afgewezen of een niet-ontvankelijkverklaring wordt afgegeven, lijkt op het eerste gezicht terug te voeren op de strengheid van de rechter of het beleid van de rechtbank. Het kan echter ook te maken hebben met kwaliteitsverschillen tussen aanvragen van de verschillende arrondissementen, met regionale problematiek of met de aard van het voorafgaande lokale minnelijk traject.

Het aantal verzoeken tot toepassing van de Wsnp (aanvragen) is sinds de vorige meting gedaald tot een totaal van ruim 19 duizend.[4] Alhoewel dit 6% minder is dan in 2011, ligt dit aantal nog fors boven het niveau van 2010. Ten opzichte van 2008 laat 2012 een toename zien van het aantal verzoeken tot toelating tot de Wsnp van 75%. Een belangrijke reden hiervoor lijkt de economische crisis die in 2008 begon, waardoor mensen hun schulden, die men in Nederland van oudsher in ruime mate heeft, door een inkomensterugval – bij baanverlies of door een echtscheiding – minder gemakkelijk kunnen afbetalen (zie verder tabel 3.6). Daarnaast ontstaan er vaker dan voorheen restschulden bij gedwongen verkoop van de woning.

3 Omdat deze monitor betrekking heeft op het jaar 2012 wordt de oude rechtbankindeling gehanteerd. Per 1 januari 2013 is de herindeling een feit geworden en deze zal in de volgende Wsnp-monitor worden gehanteerd.
4 In tegenstelling tot de vorige metingen worden de getallen exclusief omzettingen faillissement weergegeven.

Figuur 3.1 Totaal aantal verzoeken tot toelating tot de Wsnp, 2008 tot en met 2012

Bron: ODB.

Uit het jaarverslag van de NVVK (Nederlandse Vereniging voor Kredietverstrekking) over 2012 blijkt, dat het aantal *aanmeldingen* voor schuldhulpverlening in 2012, na een daling in 2011, fors is toegenomen. Het aantal doorgezette aanvragen valt echter niet uit de NVVK-cijfers af te leiden. Het percentage van de aanvragers van schuldhulpverlening dat wordt doorverwezen naar de Wsnp ligt volgens de cijfers van de NVVK de laatste drie jaar rond een kwart (23%, 27% en 24%).

Onder de aanvragen vallen ook de *pro forma* verzoeken die verplicht zijn bij de verzoeken tot een voorlopige voorziening, een moratorium of een dwangakkoord (zie verder paragraaf 5.2.1 voor de aantallen). Dat deze instrumenten steeds vaker worden toegepast, verklaart eveneens een deel van de stijging van het totaal aantal ingediende Wsnp-verzoeken sinds 2008.[5]

In tabel B2.1 van bijlage 2 zijn de verzoeken tot toelating tot de Wsnp naar rechtbank uitgesplitst. De afzonderlijke rechtbanken laten een wisselend beeld zien. De grootste toename ten opzichte van het voorgaande jaar vond plaats bij de rechtbank Assen (+27%), terwijl de grootste afname plaatsvond bij de rechtbanken Alkmaar (-21%) en Zwolle-Lelystad (-20%).

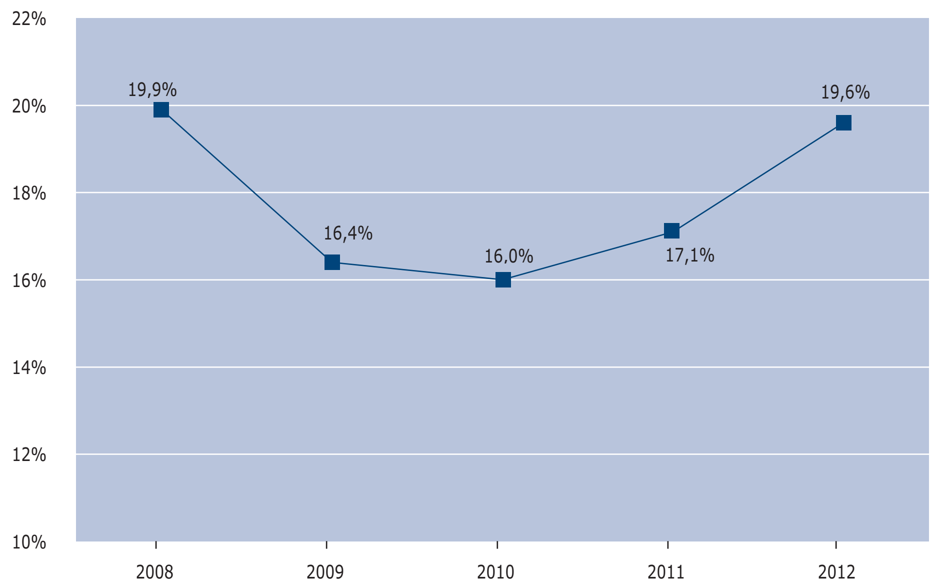
5 Voor andere mogelijke verklaringen wordt verwezen naar de *Quick scan Belemmeringen toegang tot de Wsnp,* L. Combrink-Kuiters en S. L. Peters, Utrecht 2011.

3.2 Afwijzingen en niet-ontvankelijkverklaringen

3.2.1 Afwijzingen

Het totale afwijzingspercentage van de verzoeken tot toelating tot de Wsnp was in 2012 beduidend hoger dan in 2011: 19,6% tegen 17,1%.[6] Hiervoor zijn meerdere oorzaken aan te wijzen, zoals strengheid van de rechter, kwaliteitsniveau van de aanvraag of de aard van het voorafgaande minnelijk traject.

Figuur 3.2 Afwijzingspercentage aanvragen Wsnp, 2008 tot en met 2012*

Bron: ODB.
** Als percentage van de som van het aantal afwijzingen en toekenningen op feitelijke Wsnp-verzoeken (dus exclusief de pro forma verzoeken).*

De wetswijziging die per 1 januari 2008 van kracht werd, had als doelstelling de toegang tot de Wsnp te beperken tot die schuldenaren die er daadwerkelijk klaar voor zijn hun schulden te saneren, ofwel saneringsrijp zijn. De verwachting was dan ook dat het percentage afwijzingen na de wetswijziging zou stijgen.[7] Dit bleek aanvankelijk ook het geval te zijn: vóór 2008 was het afwijzingspercentage ongeveer 16% en in 2008 was dit 19,9%. Anders dan voorzien, daalde na 2008 het afwijzingspercentage echter sterk. In 2011 is er een lichte stijging van het percentage afgewezen verzoeken waar te nemen, die in 2012 fors doorzette.

6 Dit betreft de afdoeningen waarin inhoudelijk is beslist (toepassing Wsnp). Voor de achterliggende cijfers per arrondissement zie tabel B2.2 van bijlage 2.
7 Voor mogelijke redenen voor deze verwachting zie *Quick scan Belemmeringen toegang tot de Wsnp,* L. Combrink-Kuiters en S. L. Peters, Utrecht 2011, p. 13-14.

Per rechtbank

In tabel 3.1 staat het aantal afgewezen Wsnp-verzoeken en het afwijzingspercentage per rechtbank weergegeven. Voor een totaaloverzicht van de aantallen en percentages vanaf 2008, wordt verwezen naar tabel B2.2, bijlage 2. De hoogste afwijzingspercentages voor 2012 zijn te vinden bij de rechtbanken Rotterdam, Arnhem, Den Haag en Almelo; ten minste een derde van de Wsnp-verzoeken werd door deze vier rechtbanken afgewezen. In 2011 waren de afwijzingspercentages eveneens het hoogst bij de rechtbanken Arnhem en Den Haag. Assen, Groningen, Leeuwarden kenden in 2012 de laagste afwijzingspercentages (minder dan 10%). Deze drie noordelijke rechtbanken kenden ook het jaar daarvoor zeer lage afwijzingspercentages.

Tabel 3.1 Afwijzingen Wsnp-verzoeken per rechtbank in aantallen en percentages in 2012*

Rechtbank	Aantal	Percentage
Rotterdam	604	37
Arnhem	329	35
Den Haag	460	33
Almelo	273	33
Dordrecht	75	27
's-Hertogenbosch	143	22
Utrecht	142	22
Haarlem	175	20
Maastricht	130	17
Alkmaar	69	15
Zwolle-Lelystad	162	13
Middelburg	46	12
Zutphen	76	12
Breda	129	11
Amsterdam	111	10
Roermond	40	10
Assen	21	4
Groningen	50	6
Leeuwarden	51	6
Totaal	**3.086**	**19,6**

Bron: ODB.
** Als percentage van de som van het aantal afwijzingen en toekenningen op feitelijke Wsnp-verzoeken (dus exclusief de pro forma verzoeken).*

3.2.2 Niet-ontvankelijkverklaringen

Sinds 2008,[8] toen de mogelijkheid van niet-ontvankelijkverklaring in de Wsnp werd opgenomen, is er met name in 2011 een toename geweest van het percentage niet-ontvankelijkverklaringen, zoals te zien in onderstaande tabel.

Tabel 3.2 Aantal niet-ontvankelijkverklaringen per jaar en percentages van het totaal aantal verzoeken, 2009 tot en met 2012

Jaar	Aantal	Percentage*
2009	588	4,8
2010	811	5,2
2011	1.437	7,0
2012	1.405	7,3

Bron: OBD.
** Het percentage niet-ontvankelijkverklaringen is verkregen door het absolute aantal niet-ontvankelijkverklaringen te delen door het aantal aanvragen, inclusief de pro forma verzoeken. De reden hiervoor is dat het totaal aantal verzoeken wel betrouwbaar en uniform wordt geregistreerd, maar het aantal intrekkingen niet.*

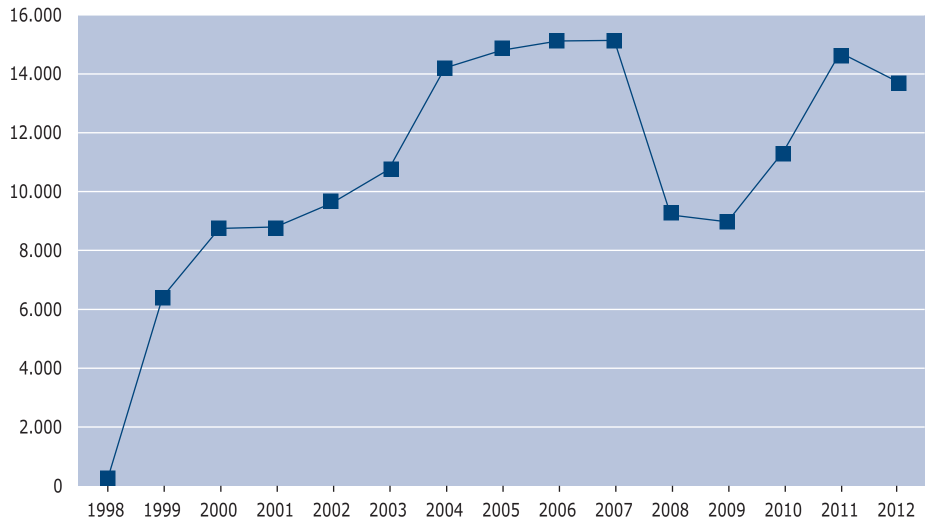
3.3 Instroom

3.3.1 Instroom in aantallen

In 2012 zijn door de rechter in totaal 13.755 schuldsaneringen uitgesproken, 967 minder dan in 2011. Hiermee is een einde gekomen aan de stijging die halverwege 2009 werd ingezet. Het aantal toelatingen lag daarmee in 2012 zelfs onder het niveau van 2004–2007.

8 Het aantal niet-ontvankelijkverklaringen in 2008 (n = 247) is afkomstig uit handmatige registratie en daarom niet weergegeven in deze tabel. Bovendien betreft 2008 het startjaar van deze wettelijke mogelijkheid en is daardoor niet representatief.

Figuur 3.3 Aantal uitgesproken schuldsaneringen naar jaar van uitspraak, 1998 tot en met 2012*

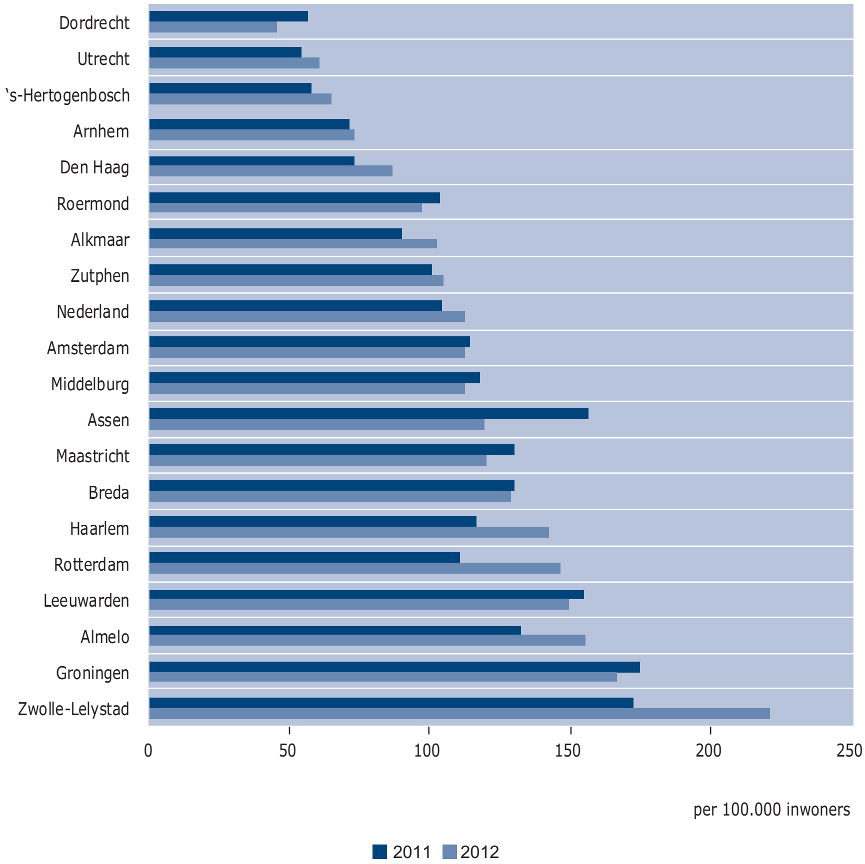

Bron: CBS.
** In het jaar 1998 werd er in 90 gevallen een schuldsanering uitgesproken.*

Om het aantal uitspraken van de rechtbanken onderling met elkaar te kunnen vergelijken, wordt gekeken naar het aantal uitspraken per 100.000 inwoners van 18 jaar en ouder in het betreffende arrondissement. Voor heel Nederland kwamen in 2012 per 100.000 volwassenen gemiddeld 104 personen in de schuldsanering terecht. Dat komt neer op gemiddeld 8 gevallen minder dan in 2011. De meeste schuldsaneringen werden uitgesproken door de rechtbank Groningen (174 per 100.000 volwassenen); dit in tegenstelling tot voorgaande jaren toen de meeste schuldsaneringen uitgesproken werden in het arrondissement Zwolle-Lelystad. De minste schuldsaneringen werden uitgesproken door de rechtbank van het arrondissement Utrecht (54 per 100.000 volwassenen).

Figuur 3.4 laat zien dat de relatieve aantallen uitgesproken schuldsaneringen per arrondissement sterk uiteenlopen. Zo daalde bij 10 rechtbanken de instroom ten opzichte van 2011, terwijl bij 9 andere rechtbanken deze juist steeg. Het arrondissement Assen valt op door een forse stijging van het aantal uitgesproken schuldsaneringen: van 119 uitspraken per 100.000 volwassenen in 2011 naar 156 uitspraken in 2012. De afname was het sterkst bij het arrondissement Zwolle-Lelystad met gemiddeld 220 uitspraken in 2011 naar 172 in 2012.

Figuur 3.4 **Relatief aantal uitgesproken schuldsaneringen per arrondissement en voor heel Nederland per 100.000 inwoners van 18 jaar en ouder, 2011 en 2012**

Bron: CBS.

3.3.2 Omzettingen van faillissement in schuldsanering

Het aantal omzettingen van een faillissement in een schuldsanering kwam in 2012 uit op 951. Dat zijn er 111 meer dan in 2011. Daarmee ligt het absolute aantal omzettingen beduidend hoger dan in de jaren ervoor. Het aantal omzettingen als percentage van het totaal aantal uitgesproken schuldsaneringen lag met 6,9% op een relatief hoog niveau. Alleen 2009 kende een hoger percentage.

Tabel 3.3 Omzettingen van faillissement in aantal en percentage van de uitgesproken schuldsaneringen, 2005 tot en met 2012

Jaar	Aantal	Als percentage van het aantal uitgesproken schuldsaneringen
2005	609	4,1
2006	598	4,0
2007	535	3,5
2008	481	5,2
2009	641	7,2
2010	789	6,9
2011	840	5,7
2012	951	6,9

Bron: CIR (2005) en Raad voor Rechtsbijstand.

3.3.3 Kenmerken

Een schuldsanering kan betrekking hebben op een enkele of dubbele boedel[9] en op een particulier dan wel (ex-)ondernemer. De verhouding tussen enkele en dubbele boedels is de afgelopen jaren vrijwel constant gebleven. Het percentage enkele boedels lag de afgelopen twee jaar wel net iets hoger dan de jaren daarvoor. De verhouding tussen de twee lag in 2012 op 78% enkele boedels en 22% dubbele boedels. Traditiegetrouw ligt de verhouding tussen de boedels van particulieren ten opzichte van (ex-)ondernemers op ongeveer 4 : 1.

Tabel 3.4 Kenmerken schuldsaneringszaken op boedelniveau, naar jaar van uitspraak in percentage, 2007 tot en met 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Totaal 2001-2012
Boedel							
Enkele boedel *	77,4	77,1	77,4	77,4	78,2	78,5	78,2
Dubbele boedel *	22,6	22,9	22,6	22,6	21,8	21,5	21,8
N (boedels)	**12.365**	**7.490**	**7.308**	**9.275**	**12.067**	**11.307**	**120.232**
Zaaksoort							
Ex-ondernemer	15,5	17,1	20,8	20,7	17,9	18,8	18,0
Particulier	84,5	82,9	79,2	79,3	82,1	81,8	82,0
N (boedels)	**12.365**	**7.490**	**7.308**	**9.275**	**12.067**	**11.289**	**120.208**

Bron: CBS.
** Dit gegeven wordt pas sinds 2001 geregistreerd.*

9 Een dubbele boedel is van toepassing bij een echtpaar dat gehuwd is in algehele gemeenschap van goederen of bij een geregistreerd partnerschap met een gemeenschap van goederen.

Wanneer bij saneringszaken gekeken wordt naar de vorm van het huishouden,[10] dan blijkt dat alleenstaanden de grootste groep vormden in 2012. De leeftijdscategorie '36 tot en met 50-jarigen' had met 47% het belangrijkste aandeel. Mannen zijn iets meer vertegenwoordigd in de Wsnp dan vrouwen. De verdeling tussen vrouwen en mannen bleef nagenoeg onveranderd de afgelopen jaren. Dat gold ook voor de huishoudens en de leeftijdsopbouw. Bij deze kenmerken zijn over de jaren heen weinig verschuivingen waar te nemen.

Tabel 3.5 Kenmerken sanieten op zaakniveau, naar jaar van uitspraak in percentage, 2007 tot en met 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Totaal 1999-2012
Huishoudensvorm							
Alleenstaand	38,1	38,8	38,2	39,3	39,4	40,6	36,5
Eenoudergezin	19,0	17,4	19,5	19,5	19,9	18,4	16,9
Behoort tot stel met kinderen	26,3	26,2	27,1	27,5	26,9	25,7	28,0
Behoort tot stel zonder kinderen	16,7	17,6	15,2	13,7	13,8	15,3	18,6
N (zaken)	**1.879**	**3.128**	**3.920**	**4.994**	**6.296**	**5.128**	**43.566**
Leeftijd							
18-20 jaar	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,4
21-35 jaar	31,5	30,4	30,8	30,4	30,3	28,0	35,4
36-50 jaar	46,8	47,6	47,4	48,3	46,9	46,8	45,3
51-64	18,7	19,4	19,2	19,1	20,4	22,5	16,9
65 jaar en ouder	2,7	2,5	2,5	2,1	2,2	2,6	2,0
Gemiddelde leefijd in jaren	41,6	41,9	41,8	41,9	42,1	42,9	40,6
N (zaken)	**15.135**	**9.196**	**8.962**	**11.381**	**14.722**	**13.755**	**161.640**
Sekse							
Man	49	50,3	51,8	51,6	50,2	50,9	51,5
Vrouw	51	49,7	48,2	48,4	49,8	49,1	48,5
N (zaken)	**2.671**	**2.796**	**3.321**	**3.949**	**5.623**	**5.265**	**51.803**

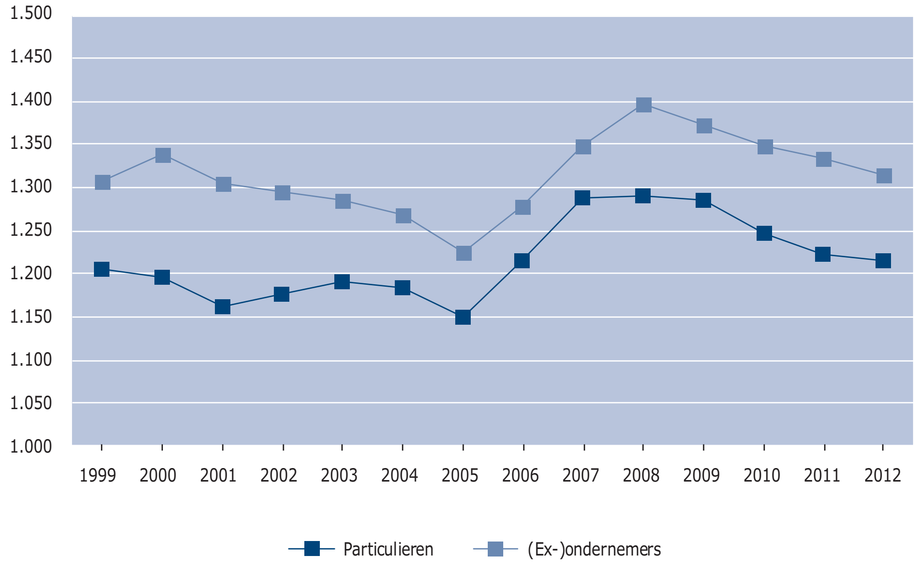
Bron: CBS.

10 De vorm van het huishouden wordt op het niveau van de schuldenaar weergegeven en niet op het niveau van een huishouden. Dit betekent dat een stel waarvan beide partners in de Wsnp zitten, nu tweemaal geteld wordt als 'deel uitmakend van een stel'. Reden is dat niet alle stellen die samen een huishouden vormen, eenvoudig en betrouwbaar genoeg onderscheiden kunnen worden.

3.3.4 Boedelinkomen[11] en schuldenlast[12]

Op basis van de 285-verklaring[13] in 2012 bedroeg het mediane[14] inkomen per boedel in de schuldsaneringsregeling voor particulieren € 1.215 en voor (ex-) ondernemers € 1.314 (zie figuur 3.5). Voor beide groepen is sprake van een lichte daling. Met inflatiecorrectie is het mediane inkomen per boedel in de gehele periode 1999-2012 voor particulieren met 0,7% toegenomen en voor (ex-)ondernemers met 0,5%. Gedurende deze hele periode bleef het inkomen van particulieren onder dat van de (ex-)ondernemers liggen.

Figuur 3.5 Mediane boedelinkomen in euro's (gecorrigeerd voor inflatie met basisjaar 2012), 1999 tot en met 2012

Bron: CBS, 285-verklaringen.

11 Het boedelinkomen is het inkomen dat binnen één boedel valt. Bijzondere bijstand, kinderbijslag, studiefinanciering, uitkeringen op grond van de Wet tegemoetkoming studiekosten, huurtoeslag, pleegkindvergoeding, vangnetregeling, woonkostentoeslag, zorgtoeslag, toeslag kinderopvang/tegemoetkoming kosten kinderopvang en wezenuitkering vallen hier niet onder.

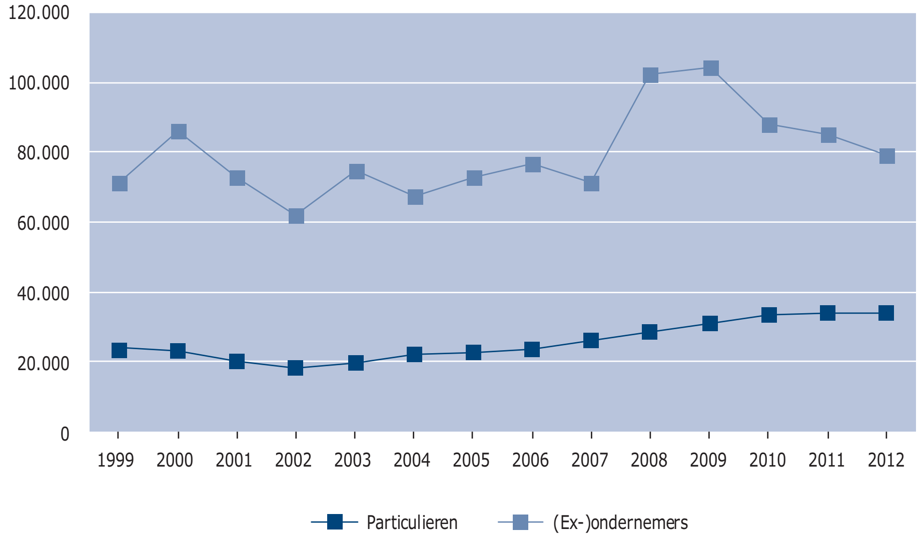
12 Het inkomen en de schuldenlast worden mogelijk te laag ingeschat. In sommige gevallen is het inkomen in de 285-verklaring namelijk niet het feitelijke inkomen, maar het (lagere) inkomen dat resteert na aftrek van de beslagen. Ook zijn niet altijd alle schulden opgenomen in de verklaring. Dit is het geval wanneer de verklaring is gebaseerd op alleen die gegevens die zijn geregistreerd in het minnelijk traject.

13 Uit de 285-verklaring zijn de gegevens van slechts een deel van de schuldenaren beschikbaar.

14 Hier is de mediaan (de middelste waarneming) als maat gebruikt. De reden hiervoor is dat het rekenkundig gemiddelde in dit geval minder betrouwbaar is vanwege enkele zeer hoge inkomens die het gemiddelde sterk omhoog halen.

De mediane schuld per boedel van (ex-)ondernemers is met €79.135 ruim twee keer zo hoog als bij particulieren. Bij (ex-)ondernemers daalt de mediane schuld, terwijl die van particulieren juist stijgt. Bij particulieren is sinds 2002 de mediane schuld per boedel continu gestegen (zie figuur 3.6). In 2012 kwam het mediane schuldbedrag per boedel uit op €33.963. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2011. Voor (ex-)ondernemers blijft de mediane schuldenlast sinds 2009 juist dalen.

Figuur 3.6 Mediane schuldenlast per boedel in euro's (gecorrigeerd voor inflatie met basisjaar 2012), 1999 tot en met 2012

Bron: CBS, 285-verklaringen.

3.3.5 Ontstaan van schulden

Reden van de schulden

De redenen voor het ontstaan van schulden liggen bij particulieren volgens de 285-verklaringen iets anders dan bij (ex-)ondernemers (zie tabel 3.6). In 2012 bleek een terugval in hun inkomen voor bijna 88% van de (ex-)ondernemers de belangrijkste oorzaak van hun schulden te zijn. Dit percentage was hoger dan in 2011, maar was nog wel iets lager dan in de jaren 2009 en 2010.

Ook voor particulieren was een inkomensterugval de belangrijkste oorzaak van hun schulden. Deze oorzaak heeft over de jaren heen aan importantie gewonnen. Andere belangrijke factoren waren overbesteding en compensatiegedrag,[15] al nam hun aandeel af ten opzichte van 2011. Echtscheiding werd relatief juist vaker genoemd dan in de voorgaande jaren.

Tabel 3.6 Redenen van de schulden in percentage, 2008 tot en met 2012

	Particulieren					(Ex-)ondernemers				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Echtscheiding	20,7	21,2	21,4	21,5	22,7	12,8	11,7	12,0	14,8	14,3
Inkomensterugval	48,9*	52,8*	53,8*	55,5*	58,8*	77,4*	88,1*	88,6*	85,4*	87,8*
Overbesteding	38,1*	36,3*	36,7*	34,3*	32,8*	17,2	16,1	14,0*	15,2*	12,9
Compensatie	31,2*	35,6*	36,2*	36,2*	33,0*	17,5	15,2	16,0*	17,5*	13,3
N	**2.344**	**3.014**	**3.843**	**4.766**	**3.859**	**274**	**461**	**700**	**755**	**588**

Bron: CBS, 285-verklaringen.
** p < 0,01; is significant (Chi-kwadraattoets o.b.v. jaar van uitspraak).*

Weigeringsgronden

Schulden die niet te goeder trouw zijn ontstaan in de 5 jaar voorafgaand aan het verzoek tot toelating tot de Wsnp, kunnen een afwijzingsgrond vormen voor schuldsanering. Te denken valt aan boetes voor verkeersovertredingen[16] en misdrijven, schadevergoedingsmaatregelen en schulden ontstaan als gevolg van fraude. Indien de schulden ouder zijn dan de genoemde 5 jaar en de schuldenaar kan aantonen dat de schuldeisers niet benadeeld gaan worden, kunnen deze schulden worden meegenomen in de regeling. Bij de schuldsaneringstrajecten die in 2012 van start gingen, heeft volgens de 285-verklaringen 7% van de particulieren en ruim 6% van de (ex-)ondernemers openstaande schulden wegens één of meer boetes voor verkeersovertredingen. Tot slot heeft 2% van de particulieren en 0,3% van de (ex-)ondernemers één of meer fraudevorderingen gekregen.

15 Te veel uitgeven ter compensatie van psychische problemen. Dit kan zich uiten in verslaving aan bijvoorbeeld drank, drugs, gokken of in dwangmatige kooplust.
16 Dit geldt niet voor de Wet Mulder-boetes.

Tabel 3.7 Weigeringsgronden voor schuldsanering in percentage, 2008 tot en met 2012

	Particulieren					(Ex-)ondernemers				
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2008**	**2008**	**2009**	**2010**	**2012**
Boete voor verkeersovertreding	4,7*	7,6*	6,5*	7,1*	7,0*	12,2	4,1	6,8	7,8*	6,6
Boete als schadevergoeding	0,4	0,5	0,5	0,5	0,3	0,8	-	0,8	0,8	0,3
Boete voor misdrijf	1,0*	0,6*	0,4*	0,6*	0,7	2,3	0,5	0,8	1,0*	0,4
Fraude	3,0	2,7	2,2	2,9	2,1	1,5	0,5	1,9	1,4	0,3
N	**2.388**	**3.252**	**4.178**	**5.331**	**4.406**	**131**	**389**	**618**	**733**	**682**

Bron: CBS, 285-verklaringen.
** p < 0,01; is significant (Chi-kwadraattoets o.b.v. jaar van uitspraak).*

3.3.6 Voortraject schuldsanering

Het minnelijk traject

Net als in voorgaande jaren werden in 2012 de 285-verklaringen in de meeste gevallen opgemaakt door een schuldhulpverlener of budgetbeheerder. Dit gold voor zowel particulieren (92% van de zaken) als voor (ex-)ondernemers (98%).

Voorafgaand aan hun toetreding tot de Wsnp heeft 86% van de particulieren en bijna 83% van de (ex-)ondernemers een minnelijk traject doorlopen. De overige toetreders zijn direct de schuldsanering ingestroomd. Bij 71% van de particulieren was in het minnelijk traject een akkoord aangeboden, bij de (ex-)ondernemers was dit 67%.

Tabel 3.8 Gegevens over het minnelijke traject in percentage, 2008 tot en met 2012

	Particulieren					(Ex-)ondernemers				
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
GSD/CWI	19,7*	10,0*	8,2*	1,8*	1,0*	8,0	5,9	5,6	2,4	1,4*
Schuldhulpverlening/budgetbeheer	75,6*	84,0*	86,8*	93,5*	92,4*	90,2	92,2	94,0	96,2	98,1*
Maatschappelijk werk	4,7	5,6	4,7	4,5	6,6	1,5	1,6	0,4	0,7	0,5
Onbekend	-	0,3	0,3	0,2	0,0	0,3	0,3	-	0,7	0,0
N	**1.201**	**1.440**	**1.422**	**1.697**	**1.203**	**326**	**374**	**267**	**291**	**215**
Minnelijk traject gestart	78,8*	88,2*	91,0*	88,3*	86,2*	60,3*	56,4*	67,7*	72,4*	82,7*
N	**2.706**	**3.282**	**4.201**	**5.375**	**4.429**	**443**	**638**	**793**	**918**	**692**
Akkoord aangeboden in minnelijk traject	51,2*	70,1*	68,0*	72,5*	71,0*	22,1*	34,5*	40,7*	61,5*	67,2*
N	**2.573**	**3.178**	**4.113**	**5.295**	**3.143**	**402**	**603**	**762**	**868**	**692**

Bron: CBS, 285-verklaringen.
** p < 0,01 (Chi-kwadraattoets o.b.v. jaar van uitspraak).*

Doorverwijzingen

Zowel voor particulieren als (ex-)ondernemers geldt dat schuldhulpverleners in de meeste gevallen hun cliënten niet naar andere hulpverlenende instanties doorverwezen. Wanneer dat wel gedaan werd, dan betrof dat meestal het maatschappelijk werk; bijna 6% van de particulieren en bijna 3% van de (ex-)ondernemers werd hiernaar doorverwezen. Van doorverwijzingen naar huisarts of verslavingszorg was amper sprake.

Tabel 3.9 Instanties waarnaar werd doorverwezen in het minnelijk traject in percentage, 2008 tot en met 2012

	Particulieren					(Ex-)ondernemers				
	2008	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Maatschappelijk werk	5,8*	6,9*	5,2*	4,7*	5,7*	3,6	3,1	3,2	2,9	2,9
Huisarts	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1*	0,2	-	-	-	-
Verslavingszorg	0,7	0,6	0,7	0,6	0,5	0,2	0,2	0,8	0,5	-
Andere instantie	7,5	5,5	4,6	3,7	3,8*	2,2	2,8	2,7	1,6	2,6
Niet verwezen	87,9*	88,4*	89,3*	91,0*	89,9*	94,4	94,8	93,3	94,9	94,5
N	**2.706**	**3.282**	**4.201**	**5.375**	**4.429**	**443**	**638**	**793**	**918**	**692**

Bron: CBS, 285-verklaringen.
** p < 0,01 (Chi-kwadraattoets o.b.v. jaar van uitspraak).*

Gebruikte voorzieningen

In 2012 maakte 57% van de particulieren die toetraden tot de Wsnp, gebruik van de faciliteiten die aangeboden worden om de financiën weer onder controle te krijgen. Bij (ex-)ondernemers werd veel minder gebruik gemaakt van deze voorzieningen (slechts 38%). Voor beide groepen daalde dit percentage ten opzichte van het jaar ervoor.

Veruit de meest aangesproken voorziening bij particulieren is budgetbeheer. Net zoals in de jaren daarvoor maakte in 2012 ongeveer de helft van de particulieren hier gebruik van. Daarnaast maakte een kwart van de particuliere sanieten gebruik van budgetbegeleiding. Binnen de groep van (ex-)ondernemers was budgetbeheer met 30% de meest populaire voorziening, gevolg door budgetbegeleiding (bijna 17%).

Tabel 3.10 Gebruikte voorzieningen in het minnelijk traject in percentage, 2008 tot en met 2012

	Particulieren					(Ex-)ondernemers				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Geen	44,0*	37,2*	40,1*	38,4*	43,0*	83,1*	73,0*	68,9*	57,4*	61,7*
Budgetbeheer	47,2*	52,7*	50,1*	49,8*	47,7*	12,4*	19,3*	25,2*	30,0*	29,6*
Budgettraining	3,3*	4,0*	3,9*	4,4*	5,6*	2,3	1,6	1,6	2,7	3,5
Budgetbegeleiding	23,9*	26,8*	27,1*	24,0*	26,7*	7,7	7,5	12,4	15,7	16,6*
Gesprekkenmodel	7,5*	12,4*	11,1*	9,6*	10,7*	3,6	6,9	5,5	6,2	6,1
N	**2.706**	**3.282**	**4.201**	**5.375**	**4.429**	**443**	**638**	**793**	**918**	**692**

Bron: CBS, 285-verklaringen.
** p < 0,01 (Chi-kwadraattoets o.b.v. jaar van uitspraak).*

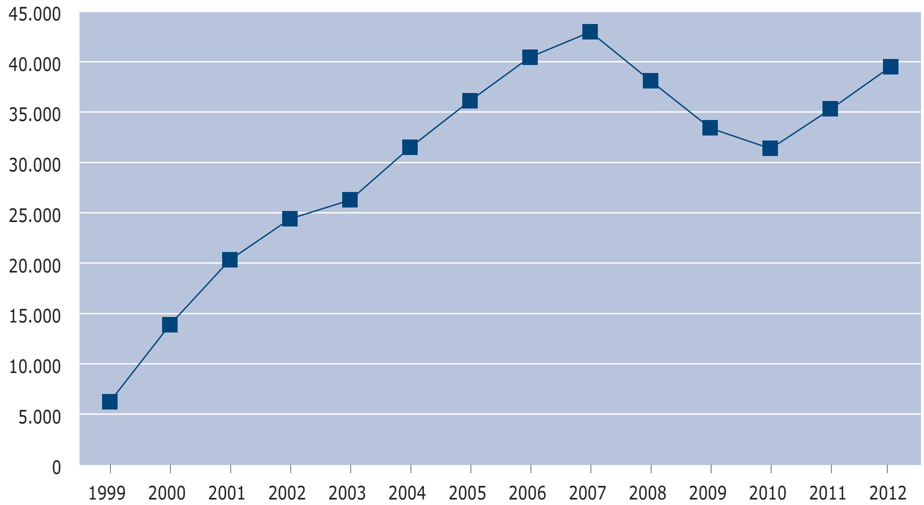
3.4 Proces

3.4.1 Lopende zaken

Tot en met 2007 nam het totaal aantal lopende zaken elk jaar toe (zie figuur 3.7). Na de wetswijziging van 1 januari 2008 daalde de instroom en werden er jaarlijks meer schuldsaneringen beëindigd dan uitgesproken.[17] Aan deze trend kwam in 2011 een einde. Net zoals in 2011 steeg ook in 2012 het aantal openstaande schuldsaneringen, dat daarmee uitkwam op een totaal van 39.486. Dat was 12% meer dan het jaar daarvoor en een kwart meer dan twee jaar daarvoor.

17 In deze publicatie wordt een schuldsanering als beëindigd beschouwd vanaf de datum dat de eindzitting heeft plaatsgevonden, waarbij de rechter de schuldsanering ten einde heeft verklaard. De slotuitdeling, waarbij de schuldeisers (een deel van) de openstaande schulden terugbetaald krijgen, vindt op een later moment plaats.

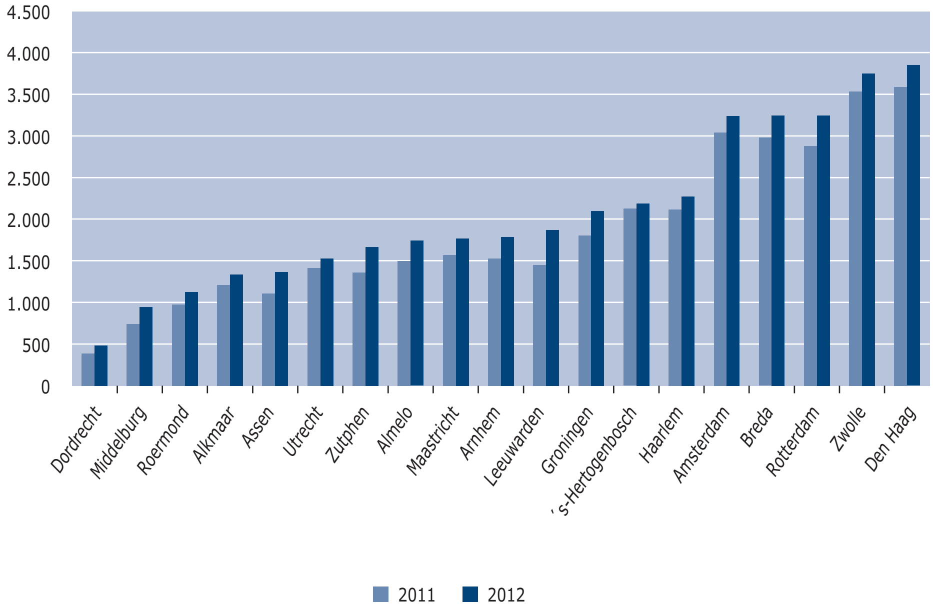
Figuur 3.7 Aantal lopende schuldsaneringen op peildatum 31 december 2012, 1999 tot en met 2012

Bron: CBS.

Voor alle rechtbanken geldt dat het aantal lopende schuldsaneringen toenam (zie figuur 3.8). De rechtbank van ’s-Hertogenbosch kende met 3% de kleinste stijging en Leeuwarden kende met 29% de grootste stijging.

Figuur 3.8 Aantal lopende schuldsaneringen per arrondissement op peildatum 31 december 2012, 2011 en 2012

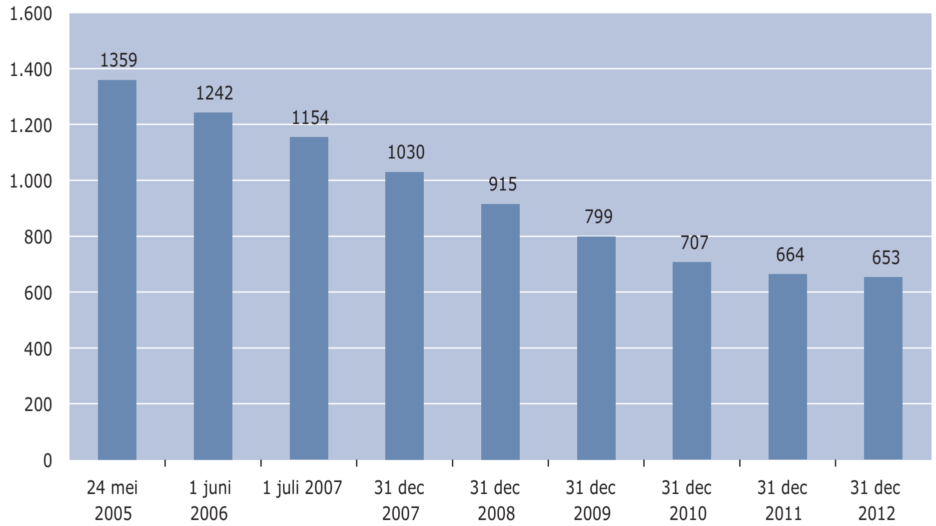
Bron: CBS.

3.4.2 Bewindvoerders

Het aantal actieve bewindvoerders (bewindvoerders met één of meer lopende zaken)[18] blijft sinds 2005 dalen (figuur 3.9). Op 31 december 2012 telde Nederland 653 actieve bewindvoerders, 11 minder dan in 2011. Daarmee is de daling minder groot dan de jaren daarvoor.

18 Sinds de vierde meting (editie 2008) wordt het aantal actieve bewindvoerders gerapporteerd in plaats van het aantal ingeschreven bewindvoerders, wat bij de voorgaande metingen gebruikelijk was. De reden hiervoor is dat ingeschreven bewindvoerders zonder lopende zaken lang niet altijd beschikbaar zijn voor nieuwe zaken. Door uitsluitend de actieve bewindvoerders op te voeren, wordt de capaciteit aan bewindvoerders correcter weergegeven.

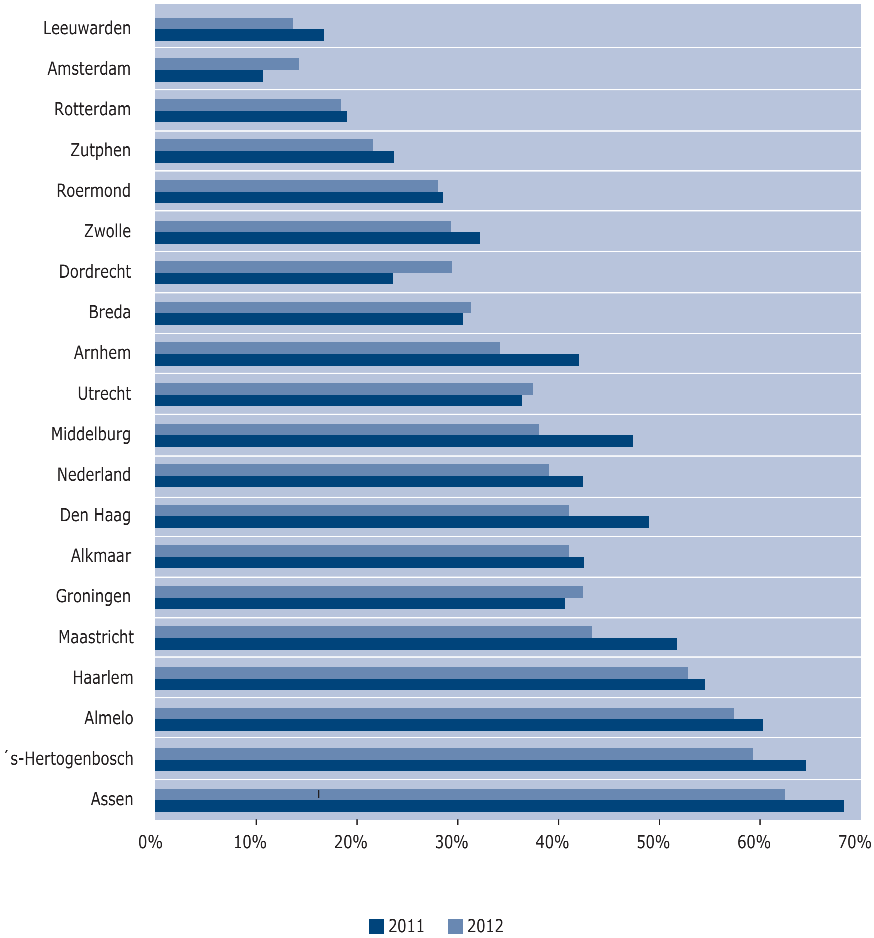
Figuur 3.9 Aantal actieve bewindvoerders, 2005 tot en met 2012

Bronnen: IVA (voor 2005 tot en met 2007); CBS (voor 2008 tot en met 2012).

Ook het aandeel advocaten onder de actieve bewindvoerders nam verder af en kwam op 31 december 2012 uit op 39% (figuur 3.10). Advocaatbewindvoerders behandelden een relatief klein deel van de Wsnp-zaken: eind 2012 was dit 10%. Het percentage advocaten onder de actieve bewindvoerders verschilde sterk per arrondissement. Het laagst was het in Leeuwarden en Amsterdam (±14%) en het hoogst in Assen (63%), ’s-Hertogenbosch (59%) en Almelo (57%).

Figuur 3.10 Percentage advocaten onder de actieve bewindvoerders per arrondissement en voor heel Nederland, 2011 en 2012

Bron: CBS.

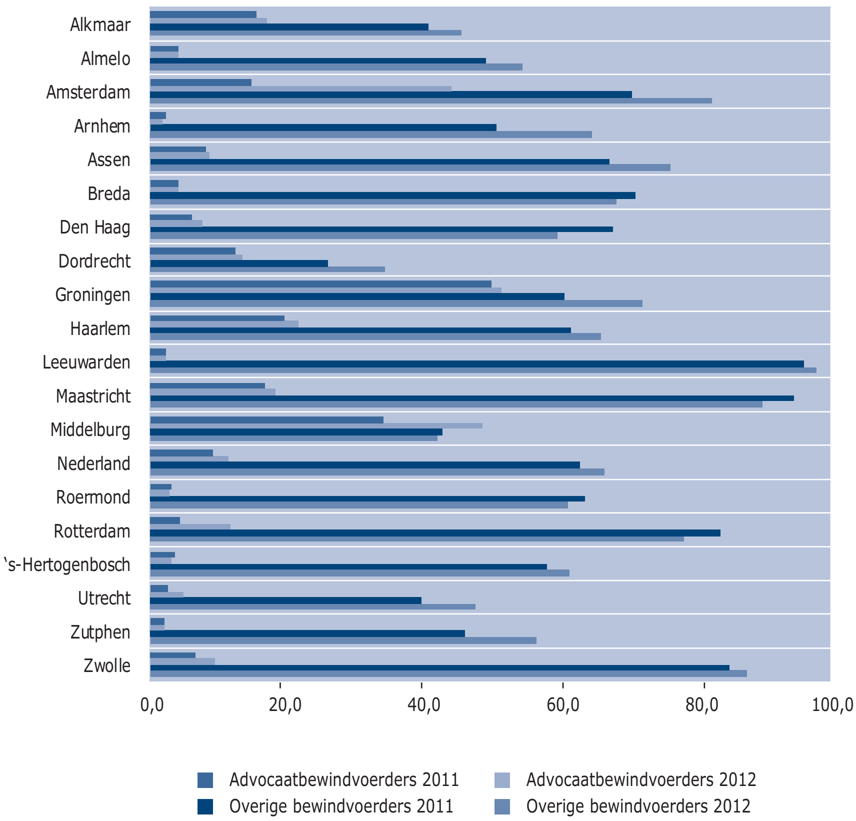
Op 31 december 2012 waren er in totaal 39.486 lopende zaken (zie figuur 3.7) die behandeld werden door 653 actieve bewindvoerders (zie figuur 3.9). Dat komt overeen met gemiddeld 60 zaken per actieve bewindvoerder. Ter vergelijking: eind 2011 waren dit 53 zaken per actieve bewindvoerder.

Tussen advocaat- en overige bewindvoerders verschilt het aantal lopende zaken echter enorm (zie figuur 3.11). Eind 2012 behandelden advocaatbewindvoerders gemiddeld 11 zaken per persoon, twee meer dan in 2011. Voor de overige bewindvoerders steeg het aantal naar 67 zaken per persoon, waar het in 2011 nog 63 zaken betrof.

Het gemiddeld aantal lopende schuldsaneringen per advocaatbewindvoerder was op 31 december 2012 verreweg het hoogst in de arrondissementen Groningen en Middelburg met respectievelijk 52 en 49 zaken. In Arnhem, Zutphen en Leeuwarden was dit aantal het laagst.

Voor de bewindvoerders zijnde niet-advocaten was de werklast eind 2012 het hoogst in Leeuwarden en Maastricht met respectievelijk gemiddeld 98 en 90 zaken per bewindvoerder. In Dordrecht behandelden bewindvoerders gemiddeld 35 zaken per persoon.
In 2012 hadden de bewindvoerders in Dordrecht (+32%) en Arnhem (+28%) te maken met een beduidend hogere werklast in vergelijking met 2011. De werklast in de arrondissementen Den Haag en Rotterdam daalde juist met respectievelijk 12 en 6%.

Figuur 3.11 Gemiddeld aantal zaken naar type bewindvoerder, per arrondissement en voor heel Nederland, 2011 en 2012

Bron: CBS.

Net als in de voorgaande jaren was eind 2012 het merendeel van alle actieve bewindvoerders werkzaam binnen één arrondissement. Slechts 2,5% van alle actieve bewindvoerders was werkzaam in meer dan drie arrondissementen.

Tabel 3.11 Bewindvoerders naar aantal arrondissementen waarin actief per 1 januari, 2008 tot en met 2012

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Eén arrondissement	844	81,9	737	80,5	677	81,7	564	78,8	513	77,3	498	76,3
Twee arrondissementen	119	11,6	114	12,5	105	12,7	100	14,0	105	15,8	108	16,5
Drie arrondissementen	42	4,1	39	4,3	28	3,4	38	5,3	33	5,0	31	4,7
Meer dan drie arrondissementen	25	2,4	25	2,7	19	2,3	14	2,0	13	2,0	16	2,5
Totaal	**1.030**	**100**	**915**	**100**	**829**	**100**	**707**	**100**	**664**	**100**	**653**	**100**

Bronnen: CBS (voor 2008 tot en met 2013).

Als vuistregel wordt een maximum van 250 zaken[19] per bewindvoerder gehanteerd. Met een landelijk gemiddelde van 60 zaken per actieve bewindvoerder is er in principe dus ruim voldoende capaciteit aan bewindvoerders.[20] Op 31 december 2012 waren er 31 bewindvoerders die meer dan 250 lopende zaken[21] behandelden. Daarmee was het aantal bewindvoerders met zo'n grote *case load* weer terug op het niveau van 2009 toen dit er 26 waren. In 2010 en 2011 waren dit er echter veel minder met respectievelijk 10 en 13 bewindvoerders.

3.5 Uitkomsten

3.5.1 Einduitkomst naar startjaar

Om meer inzicht te krijgen in de (kans op een bepaalde) einduitkomst en de duur van zaken is op 31 december 2012 de status quo betreffende schuldsaneringen die vóór 31 december 2009 zijn gestart, in kaart gebracht. De reden voor deze selectie is dat het doorgaans zo'n drie jaar duurt voordat een schuldsanering eindigt in een schone lei. Daarentegen kan een schuldsanering al na enkele maanden resulteren in een akkoord of een faillissement. Als bij de beëindigingen

19 Het richtsnoer is eigenlijk: maximaal 1.250 zaakpunten. Voor elk zaaktype wordt een puntengetal i.v.m. het gewicht van de zaak toegekend: enkele boedel particulier 5 punten; dubbele boedel particulier 3 punten (per zaak); enkele boedel (ex-)ondernemer 10 punten en dubbele boedel (ex-)ondernemer 6 punten (per zaak).

20 Bewindvoerders zijn per arrondissement niet fulltime beschikbaar, omdat een deel van hen in meer dan één arrondissement werkzaam is. Daarnaast zijn advocaatbewindvoerders evenmin fulltime bewindvoerders. Maar zelfs bij een beschikbaarheid van één dag per week per arrondissement is het aantal bewindvoerders nog voldoende.

21 Omdat berichten van beëindiging niet altijd direct aan de Raad voor Rechtsbijstand worden doorgegeven, is het mogelijk dat een deel van deze zaken reeds is afgerond.

ook zaken in beschouwing worden genomen uit de periode 2010-2012, zou dat dus een vertekend beeld geven. Er zouden dan onevenredig veel zaken voorkomen die met een akkoord of een faillissement zijn afgesloten en onevenredig weinig schone leien.

In de tabellen 3.13a tot en met 3.13c staan de einduitkomsten van de zaken weergegeven die vóór 31 december 2009 zijn gestart. Tabel 3.13a geeft een totaalbeeld, waarna een uitsplitsing naar particulieren (tabel 3.13b) en naar (ex-) ondernemers (tabel 3.13c) volgt.

Van alle zaken die tussen 1998 en 2009 gestart zijn, werd bijna 72% beëindigd met een schone lei. Verder eindigde 13% van deze zaken in een faillissement en 3% in een akkoord.

Tabel 3.13a Wijze van zaakbeëindiging naar startjaar van de zaak in percentage, totaal, 1998 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009	1998-2009
Toekenning schone lei	72,6	73,2	72,7	71,4	71,8	71,7
Faillissement	14,7	10,4	6,8	7,1	6,8	13,2
Akkoord	2,5	2,5	2,2	3,7	3,6	2,7
Overige	10,2	13,9	18,4	17,8	17,8	12,4
N	**14.622**	**14.752**	**14.694**	**8.735**	**7.055**	**117.738**
Aantal nog lopende zaken	**178**	**370**	**448**	**471**	**1.913**	**4.127**

Bron: CBS.

Het aandeel 'overige beëindigingen' bedroeg voor de hele periode 12%. Dit kan betekenen dat de schuldenaar zich niet aan de voorwaarden heeft gehouden en/of dat er onvoldoende boedelsaldo was om hem failliet te laten verklaren (hetgeen vóór de wetswijziging van 2008 automatisch gebeurde). Ook is het mogelijk dat de schuldenaar zijn schulden volledig kan terugbetalen of alsnog kan aflossen, bijvoorbeeld doordat hij een (andere) baan heeft gevonden met een voldoende hoog salaris of door het verkrijgen van een erfenis. Ook het overlijden van een schuldenaar leidt tot een beëindiging met status 'overig'.

Voor 2009 dient wel opgemerkt te worden dat een groot deel van de zaken uit dit jaar nog niet beëindigd is. Doorgaans duurt het behalen van een schone lei langer dan andere vormen van beëindiging. Over enkele jaren, wanneer het merendeel van de zaken uit 2009 is beëindigd (inclusief de schone leien), zal het percentage schone leien naar verwachting hoger uitvallen.

Tabel 3.13b Wijze van zaakbeëindiging naar startjaar van de zaak in percentage, bij particulieren, 1998 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009	1998-2009
Toekenning schone lei	72,5	72,9	72,4	71,4	72,3	71,3
Faillissement	14,8	10,5	6,7	7,0	6,6	13,4
Akkoord	1,8	1,8	1,7	2,7	2,2	2,1
Overige	10,9	14,9	19,2	18,8	18,9	13,2
N	**12.430**	**12.550**	**12.645**	**7.358**	**5.725**	**98.841**
Aantal nog lopende zaken	**129**	**267**	**339**	**378**	**1.521**	**3.139**

Bron: CBS.

Bij (ex-)ondernemers kwamen in 2009 beëindigingen met een akkoord ruim vier keer zo vaak voor als bij particulieren. In tegenstelling tot voorgaande jaren werd de schone lei voor (ex-)ondernemers ten opzichte van particulieren minder vaak verleend. Overige beëindigingen kwamen bij (ex-)ondernemers juist minder vaak voor dan bij particulieren en faillissementen iets meer.

Tabel 3.13c Wijze van zaakbeëindiging naar startjaar van de zaak in percentage, (ex-)ondernemers, 1998 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009	1998-2009
Toekenning schone lei	73,2	75,4	74,4	71,4	69,6	73,4
Faillissement	13,8	9,6	7,4	7,5	7,7	12,1
Akkoord	6,6	6,7	5,2	9,1	10,0	6,9
Overige	6,4	8,3	13,0	12,1	12,7	8,1
N	**2.192**	**2.202**	**2.049**	**1.377**	**1.330**	**18.897**
Aantal nog lopende zaken	**49**	**103**	**109**	**93**	**392**	**988**

Bron: CBS.

Tot slot zijn in tabel 3.14 de absolute aantallen van zaakbeëindigingen weergegeven die per jaar worden uitgesproken.[22] In 2012 werden 9.564 zaken beëindigd, een forse daling ten opzichte van 2010 en 2011. Deze daling valt eenvoudig te verklaren: het aantal beëindigingen reflecteert drie jaar later hetzelfde dalende patroon als het aantal uitgesproken schuldsaneringen van 2008 en 2009 (zie

22 Omdat berichten van beëindiging niet altijd direct aan de Raad voor Rechtsbijstand worden doorgegeven, is het mogelijk dat op het moment van de analyse (voorjaar 2013) een klein deel van de beëindigingen van het jaar 2011 nog niet in het bestand was opgenomen.

figuur 3.7). Bij 6.965 zaken werd in 2012 een schone lei verleend, 15% minder dan in 2011. Ook daalde het aantal akkoorden met schuldeisers; in 2011 ging het om 208 gevallen tegenover 245 in 2011. Het aantal faillissementen en overige beëindigingen stegen daarentegen met respectievelijk 73 en 124 gevallen.

Tabel 3.14 Aantal zaakbeëindigingen per jaar, 1999 tot en met 2012

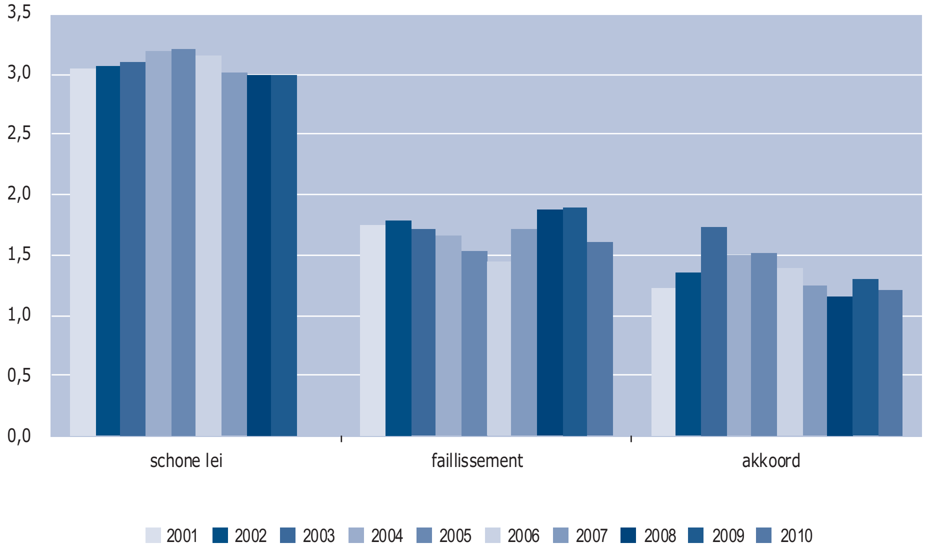
	Schone lei	Faillissement	Akkoord	Overig einde	Totaal
1999	14	109	79	26	228
2000	214	473	245	85	1.017
2001	592	1.012	368	251	2.223
2002	3.643	1.104	280	364	5.391
2003	6.446	1.563	191	528	8.728
2004	5.925	1.732	160	1.030	8.847
2005	6.163	2.323	233	1.263	9.982
2006	6.711	2.319	339	1.050	10.419
2007	8.600	2.074	356	1.193	12.223
2008	10.044	763	359	2.591	13.757
2009	9.733	709	279	2.250	12.971
2010	10.508	520	179	1.811	13.018
2011	8.159	514	245	1.680	10.598
2012	6.965	587	208	1.804	9.564

Bron: CBS.

3.5.2 Doorlooptijd

In figuur 3.12 staat de gemiddelde looptijd (gerekend vanaf de eerste zitting tot en met het eindvonnis) van een zaak naar type beëindiging en startjaar weergegeven. De gemiddelde doorlooptijd van zaken die in een schone lei eindigen, bedraagt sinds het begin van de Wsnp ongeveer 3 jaar. Deze is voor het startjaar 2009 gelijk gebleven aan 2008. Dat geldt ook voor de doorlooptijd van zaken eindigend in een faillissement; deze bleef in 2009 onveranderd op 1,9 jaar. Alleen de doorlooptijd van zaken eindigend in een akkoord nam toe van 1,2 jaar voor zaken uit 2008 naar 1,3 jaar voor zaken uit 2009.

Figuur 3.12 Gemiddelde doorlooptijd in jaren, naar type beëindiging en startjaar, 2001 tot en met 2010

Bron: CBS.

3.5.3 Faillissementen van rechtspersonen en natuurlijke personen

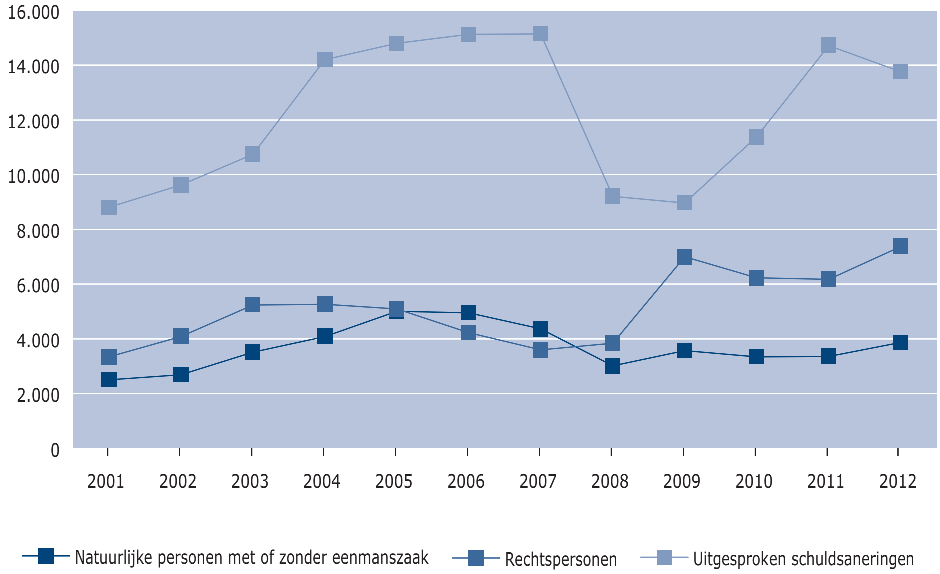
Eén van de doelstellingen van de Wsnp is het terugdringen van het aantal faillissementen van natuurlijke personen.[23] In figuur 3.13 wordt de ontwikkeling van het aantal uitgesproken faillissementen van vennootschappen[24] (hierna aangeduid met 'rechtspersonen') en natuurlijke personen (met of zonder eenmanszaak) weergegeven voor de periode 2001 tot en met 2012. Vanaf 2000 zijn minder natuurlijke personen failliet verklaard dan rechtspersonen. Pas in 2006 kwam hier verandering in, toen het aantal faillissementen van rechtspersonen sterk afnam.

In 2008 vond een stevige afname plaats in de faillissementen van natuurlijke personen. Dit was mede het gevolg van aanpassingen in de Wsnp, die bepaalden dat een schuldsanering alleen nog voortijdig in een faillissement beëindigd mag worden, wanneer uitdeling aan de schuldeisers te verwachten valt. Daarnaast nam het aantal faillissementen van rechtspersonen in 2008 na enkele jaren van continue afname voor het eerst toe. In 2009 zette deze toename zich, als gevolg van de economische ontwikkelingen, versterkt door. Tegen de verwachting in, lag in 2010 en 2011 het aantal faillissementen lager, maar 2012 werd een

23 Hieronder vallen zowel particulieren als (ex-)ondernemers.
24 Hieronder vallen: Besloten Vennootschap, Naamloze Vennootschap, Stichting, Vereniging, Limited of andere buitenlandse rechtspersoon of een samenwerkingsverband (Vennootschap onder Firma, Commanditaire Vennootschap of Maatschap).

nieuw recordjaar met de faillissementen van 3.862 natuurlijke personen en 7.373 rechtspersonen.

Figuur 3.13 Aantal uitgesproken faillissementen en schuldsaneringen, 2001 tot en met 2012

Bron: CBS.

4 Beëindigde schuldsaneringen naar looptijd

In de vierde Monitor Wsnp zijn schuldsaneringen onderzocht waarvan de looptijd verlengd was. Als aanvulling hierop wordt, net zoals in de achtste monitor, gekeken naar zaken met een verkorte looptijd in vergelijking met reguliere schuldsaneringen. Hierbij wordt onderzocht of er significante verschillen zijn tussen kortlopende en langlopende schuldsaneringen en of de schuldoorzaak wellicht invloed heeft op de looptijd van de schuldsanering.

Door de wetswijziging[25] uit 2008 is de kans dat een schuldsanering beëindigd wordt met een faillissement sterk afgenomen, terwijl de kans op een 'overige beëindiging' juist is toegenomen. Om die reden zijn in de analyse uitsluitend zaken meegenomen die beëindigd werden ná de wetswijziging van 2008, dus tussen 1 januari 2009 en 31 december 2012.

Van de schuldsaneringen die in de periode 2009-2012 werden beëindigd, had ongeveer 9% een looptijd van 1,5 jaar of minder. Voor (ex-)ondernemers lag dit met 12% hoger dan voor particulieren (8%). Schuldsaneringen met een looptijd tussen de 3 en 4 jaar maakten zo'n 66% uit van het aantal beëindigde zaken.

Schuldsaneringen van particulieren die binnen 1,5 jaar beëindigd werden, zijn relatief vaak met een 'overige beëindiging' afgesloten (in bijna de helft van de zaken, zie tabel 4.1). Dit kan betekenen dat de schuldenaar zich niet aan de voorwaarden heeft gehouden, maar ook dat er onvoldoende boedelsaldo was om hem failliet te laten verklaren (zoals gebeurd zou zijn vóór de wetswijziging van 2008). Een andere mogelijkheid is dat de schuldenaar zijn schulden alsnog heeft kunnen aflossen, bijvoorbeeld door het vinden van een (andere) baan met een voldoende hoog salaris, of door het verkrijgen van een erfenis. Een schone lei kwam in minder dan een derde van de kortlopende zaken voor, waarbij waarschijnlijk sprake is geweest van een vereenvoudigde procedure. Dit houdt in dat een zaak vroegtijdig beëindigd wordt, omdat met zekerheid is vast te stellen dat er (ook in de toekomst) absoluut geen afloscapaciteit is. Een traject van drie jaar is in die gevallen zinloos. Voorbeelden van schuldenaren die voor een vereenvoudigde procedure in aanmerking komen, zijn bijvoorbeeld pensioengerechtigden of

25 In 2008 zijn enkele wijzigingen doorgevoerd in de Wsnp. Zo kunnen sanieten die zich niet aan de voorwaarden van de schuldsanering houden, alleen nog failliet worden verklaard indien er voldoende boedelsaldo is. Als dit niet het geval is, wordt de schuldsanering beëindigd 'zonder gevolg'. Dit wordt gerekend tot de categorie 'overige beëindigingen'.

volledig arbeidsongeschikt verklaarde personen zonder uitzicht op verbetering van hun gezondheid.

Schuldsaneringen van particulieren met een looptijd tussen de 3 en 4 jaar eindigden voor het overgrote deel (93%, zie tabel 4.1) in een schone lei. Bij schuldsaneringen met deze looptijd komen faillissementen en akkoorden praktisch niet meer voor.

Net als bij particulieren werden kortlopende schuldsaneringen van (ex-) ondernemers relatief vaak met een 'overige beëindiging' afgesloten: een derde van deze schuldsaneringen eindigde op deze manier. Ook valt op dat schuldsaneringen met een looptijd korter dan 1,5 jaar bij (ex-)ondernemers relatief vaak met een akkoord werden beëindigd.

Verlengde schuldsaneringen met een reguliere looptijd van 3 jaar of langer vertonen bij (ex-)ondernemers een vrijwel identiek beeld met dat van particulieren: schone leien maken het overgrote deel van de beëindigingen uit (respectievelijk 93 en 95%). De rest van de schuldsaneringen met een looptijd van 3 tot 4 jaar kende een 'overige beëindiging'.

Tabel 4.1 Beëindigde schuldsaneringen naar looptijd in percentage

	Particulieren		(Ex-)ondernemers	
	korter dan 1,5 jaar	**3 tot 4 jaar**	**korter dan 1,5 jaar**	**3 tot 4 jaar**
Akkoord	9*	0*	30	0
Faillissement	16	0	15	0
Schone lei	26	93	22*	95*
Overige beëindiging	49*	6*	33*	4*
Totaal**	**100**	**100**	**100**	**100**
N	**2.586**	**21.654**	**681**	**3.663**

Bron: CBS.
** $p < 0{,}01$ (Chi-kwadraattoets o.b.v. looptijd).*
*** Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.*

5 De drie wettelijke voorzieningen binnen het minnelijk traject

5.1 Dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen

Sinds 1 januari 2008 zijn drie nieuwe voorzieningen ter versterking van het minnelijk traject in de Faillissementswet (Fw) opgenomen:

- het dwangakkoord: de schuldenaar kan bij zijn verzoekschrift tot toepassing van de Wsnp de rechtbank vragen één of meer schuldeisers die weigeren mee te werken aan een minnelijke regeling, te bevelen alsnog mee te werken aan een (minnelijk) akkoord (art. 287a Fw);
- de voorlopige voorziening bij bedreigende situaties ('moratorium'): de rechtbank kan voor de duur van maximaal zes maanden een voorlopige voorziening toekennen om een (beperkt aantal) bedreigende situatie(s) af te wenden met als doel alsnog tot een minnelijk akkoord te komen (art. 287b Fw);
- de voorlopige voorziening bij spoedeisende zaken ('voorlopige voorziening'): om tijd te winnen voor het behandelen van een verzoekschrift van de Wsnp kan een rechtbank een voorlopige voorziening toekennen bij spoedeisende zaken (art. 287 lid 4 Fw).

5.2 Aantal toepassingen van de drie voorzieningen

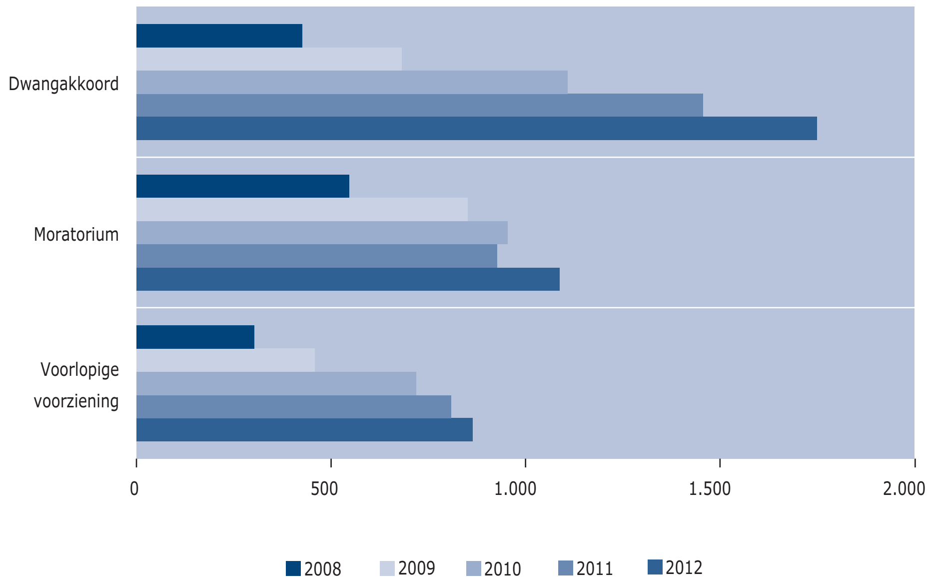
5.2.1 Aantallen

In totaal kwamen er in 2012 bij alle rechtbanken samen 3.700 verzoekschriften binnen voor één van de drie nieuwe voorzieningen.[26] In figuur 5.1 zijn de ontwikkelingen van de drie voorzieningen vanaf 2008 weergegeven.

26 Ook uit de cijfers van de NVVK blijkt een toename: het aantal betalingsregelingen in 2012 is verdrievoudigd ten opzichte van 2011 en het aantal verleende saneringskredieten is in 2012 met 76% toegenomen. In 2012 is er tevens sprake van een toename van het aantal ingerichte budgetbeheer-rekeningen.

Voor de dwangakkoorden geldt dat het aantal verzoeken sinds 2008 een stijgende trend vertoont. In 2012 was het aantal ruim viermaal zo hoog als in 2008. Bij de moratoria was er voor het eerst sinds 2008 in 2011 een lichte daling te zien ten opzichte van 2010 (-3%). In 2012 nam het aantal echter weer verder toe tot bijna 1.100, tweemaal zoveel als in 2008. Het aantal voorlopige voorzieningen laat in 2012 zowel een stijging zien ten opzichte van 2011 (+7%) als ten opzichte van 2008: bijna een verdrievoudiging.

Figuur 5.1 Aantal ingediende verzoekschriften van de drie voorzieningen, 2008 tot en met 2012*

** Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B4.4, bijlage 4, onder totaal/verzoeken.*

5.2.2 Uitkomsten

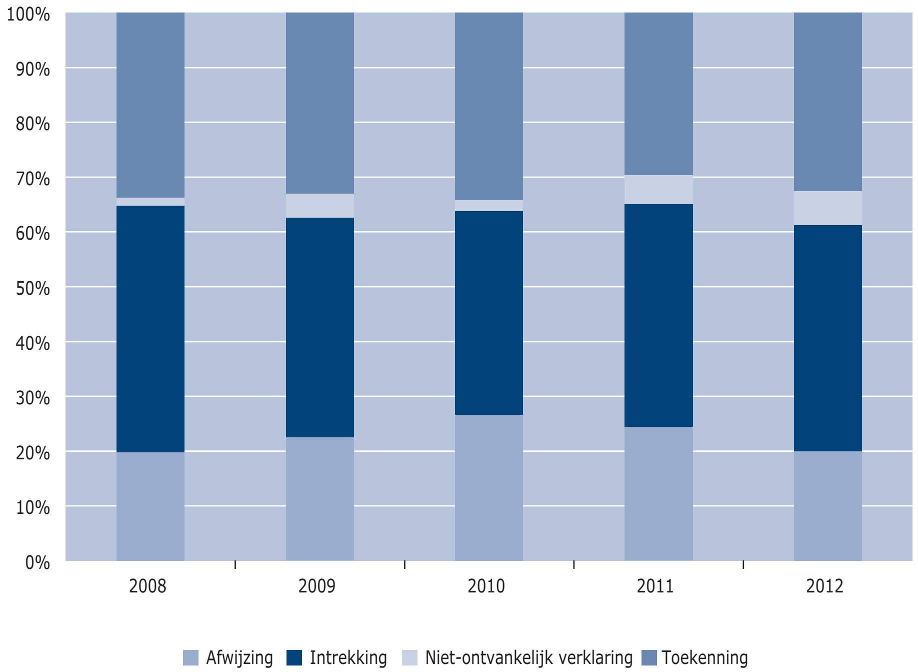
In deze paragraaf worden per voorziening de instroom en de afdoeningswijzen over de afgelopen vijf jaar weergegeven (zie de figuren 5.2 tot en met 5.4) en kort besproken.

Dwangakkoord

Uit figuur 5.2 blijkt dat, sinds de introductie van de mogelijkheid tot het aanvragen van een dwangakkoord, de percentages toekenningen, afwijzingen, intrekkingen en niet-ontvankelijkverklaringen een wisselend beeld laten zien. Er zijn zowel stijgingen als dalingen te zien, waarbij het gaat om relatief kleine verschillen.

Zo valt uit figuur 5.2 af te lezen dat er in 2010 relatief veel verzoeken werden afgewezen en dat het intrekkingpercentage juist in 2008 vrij hoog was. In 2012 is de verdeling niet veel gewijzigd ten opzichte van 2011.

Figuur 5.2 Afdoeningswijzen verzoeken dwangakkoord, 2008 tot en met 2012*

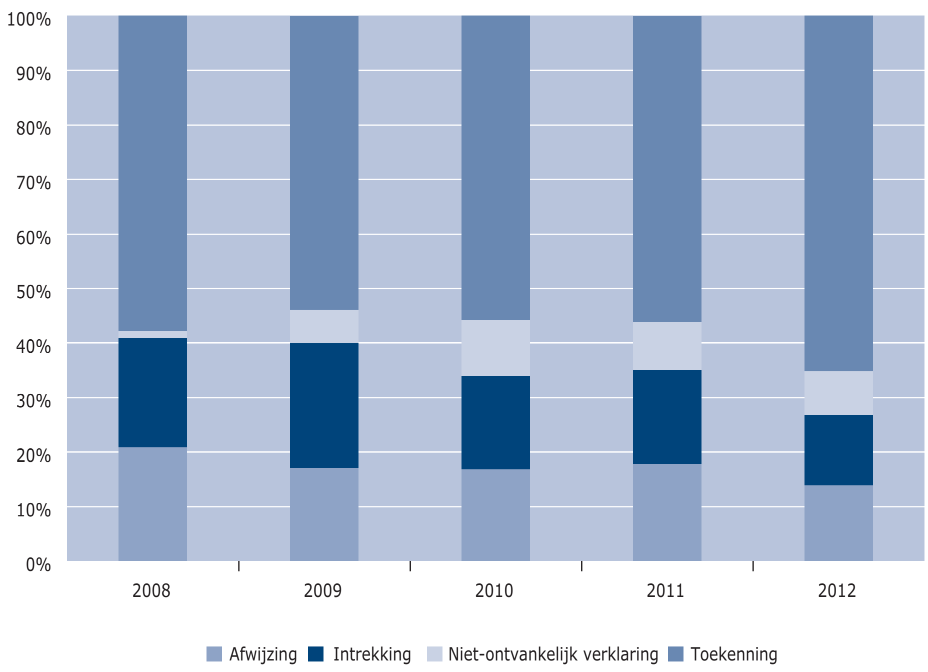

** Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B4.1, bijlage 4.*

Moratorium

Uit figuur 5.3 blijkt dat het percentage toekenningen is gestegen van 58% in 2008 naar 65% in 2012 en het percentage afwijzingen over dezelfde jaren is gedaald van 21% naar 14%. Ook het percentage intrekkingen lag in 2012 lager dan in de voorgaande jaren. In 2009 was dit aandeel het hoogst (23%), terwijl dat in 2012 13% was.

Figuur 5.3 Afdoeningswijzen verzoeken moratorium over 2008 tot en met 2012*

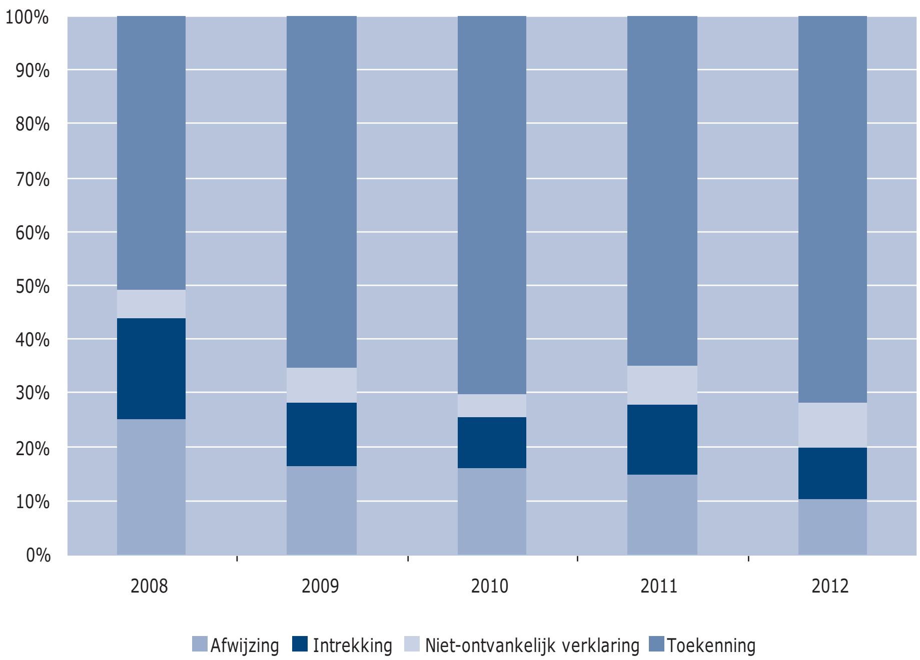

** Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B4.2, bijlage 4.*

Voorlopige voorziening

Bij de voorlopige voorzieningen valt op dat het percentage afwijzingen in 2012 op het laagste niveau lag sinds de introductie van deze voorziening in 2008 (10% in 2012 tegen 25% in 2008). Het percentage toekenningen daarentegen lag in 2012 op het hoogste niveau (65% tegen 58% in 2008).

Figuur 5.4 Afdoeningswijzen verzoeken voorlopige voorzieningen, 2008 tot en met 2012*

** Voor de achterliggende cijfers, zie tabel B4.3, bijlage 4.*

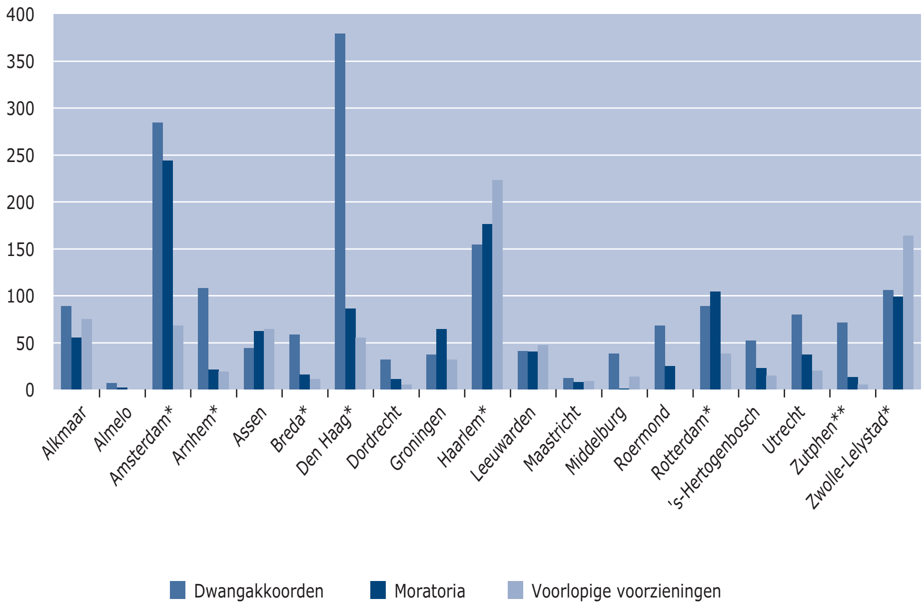
5.3 Verschillen tussen de rechtbanken

Net als in eerdere jaren zijn er in 2012 aanzienlijke verschillen tussen de rechtbanken waar te nemen betreffende het aantal ingediende verzoeken om een dwangakkoord, moratorium of voorlopige voorziening. Deze verschillen hangen uiteraard samen met de omvang van het inwonersaantal in het gebied dat door een bepaalde rechtbank wordt bestreken en met het aantal aanvragen Wsnp.

5.3.1 Aantallen per rechtbank

In figuur 5.5 (zie tabel B4.4, bijlage 4 voor de achterliggende cijfers) zijn per rechtbank de aantallen weergegeven van de in 2012 binnengekomen verzoekschriften voor de drie voorzieningen. De vier rechtbanken die in onderstaande figuur qua aantallen boven de rest uitstijgen – Amsterdam, Den Haag, Haarlem en Zwolle-Lelystad – vertoonden ook al in 2011 een dergelijk opvallend beeld. Rotterdam, koploper Wsnp-aanvragen, valt op door een relatief laag aantal verzoekschriften, waarbij vooral van de voorlopige voorziening weinig gebruik is gemaakt. Ook Arnhem en Breda vertonen op dit gebied lage aantallen.

Figuur 5.5 Instroom dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen per rechtbank, 2012

** Rechtbanken met meer dan 1.000 aanvragen toelating Wsnp in 2012.*
*** Handmatige registratie.*

Dwangakkoord

Verreweg de meeste verzoeken voor een dwangakkoord zijn in 2012, evenals in 2011, ingediend bij de rechtbanken Amsterdam en Den Haag (samen goed voor ruim een derde van dit soort verzoekschriften). Kennelijk wordt daar heel bewust met dit instrument omgegaan. Ook de rechtbank Haarlem valt op door een hoog aantal dwangakkoorden. In Almelo en Maastricht waren deze aantallen, net als in 2011, het kleinst (respectievelijk 7 en 12).

Moratorium

Bij de rechtbanken Amsterdam en Haarlem kwamen in 2012 relatief veel verzoeken binnen voor een moratorium (respectievelijk 244 en 176). Bij de rechtbanken Almelo en Middelburg was het aantal verzoeken om een moratorium in 2012 het kleinst (respectievelijk 2 en 1).

Voorlopige voorziening

In 2012 kwamen de meeste verzoeken om een voorlopige voorziening binnen bij de rechtbanken Haarlem en Zwolle-Lelystad (samen goed voor bijna de helft van dit soort verzoekschriften). Bij de rechtbanken Almelo, Dordrecht, Maastricht, Roermond en Zutphen was het aantal verzoeken voor een voorlopige voorziening in 2012 het kleinst (10 of minder).

5.3.2 Afdoeningswijzen per rechtbank

Tussen de rechtbanken onderling zijn grote verschillen waar te nemen voor wat betreft de uitstroom. In deze paragraaf gaat het niet om de absolute aantallen, maar om de verdeling van de afdoeningswijzen gerelateerd aan de instroom. Omdat de uitstroom in absolute aantallen sterk bepaald wordt door de instroom, worden deze absolute aantallen hier niet apart beschreven. In bijlage 4 zijn de figuren B4.1 tot en met 3 opgenomen op basis van de afdoeningspercentages, terwijl in tabel B4.4 de bijbehorende achterliggende cijfers zijn terug te vinden in absolute aantallen. In deze paragraaf worden enkele opvallende verschillen tussen de rechtbanken aangaande de afdoeningswijzen benoemd.

Dwangakkoord

Voor de uitkomsten van de dwangakkoorden geldt dat deze in Dordrecht relatief weinig werden afgewezen. Het percentage ingetrokken verzoekschriften was in 2012 het hoogst bij de rechtbank Roermond. Almelo valt op door het hoge percentage niet-ontvankelijkverklaringen en in Leeuwarden werden relatief veel verzoekschriften om een dwangakkoord toegekend (zie figuur B4.1, bijlage 4).

Moratorium

Voor wat betreft de uitkomsten van de verzoeken om een moratorium kenden de rechtbanken Dordrecht en Maastricht een relatief hoog percentage afwijzingen en relatief weinig toekenningen. In Roermond waren er verhoudingsgewijs veel intrekkingen. De rechtbank Den Haag valt op, omdat daar relatief veel zaken niet-ontvankelijk werden verklaard en bij de rechtbank Roermond kwamen veel intrekkingen voor (zie figuur B4.2, bijlage 4).

Voorlopige voorziening

Ten slotte de verzoeken om een voorlopige voorziening: deze werden in 2012 relatief vaak afgewezen door de rechtbank Maastricht. Het percentage intrekkingen was het hoogst bij de rechtbanken ’s-Hertogenbosch en Zutphen. Voor wat betreft de percentages toekenningen: deze waren het hoogst bij de rechtbanken Alkmaar,

Haarlem en Zwolle-Lelystad. Bij de rechtbank Rotterdam werd relatief het vaakst niet-ontvankelijk verklaard (zie figuur B4.3, bijlage 4).

5.4 Kosten en baten toevoegingen bewindvoerders

Elke succesvolle verzoekschriftprocedure om een moratorium of dwangakkoord kan leiden tot een geslaagd minnelijk traject. Dit betekent minder verzoeken tot toelating tot de Wsnp. In 2012 zijn er in het kader van een *pilot* in totaal 290 toevoegingen ten behoeve van de hierboven genoemde procedures afgegeven aan bewindvoerders Wsnp. Van deze 290 in 2012 gestarte zaken zijn er 201 in datzelfde jaar afgerond, waarvan bijna 80% met een positief resultaat. De toevoegingen hadden zowel betrekking op de dwangakkoorden (195) als op de moratoria (95). De resultaten waren bij de moratoria iets positiever dan bij de dwangakkoorden: respectievelijk 87% en 75%.

De gemiddelde kosten per toevoeging, het bedrag dat door de Raad voor Rechtsbijstand aan de bewindvoerders is betaald, bedroegen € 947,50.

6 Beslissingen omtrent toelating tot de Wsnp van rechters-commissarissen in insolventiezaken

In het voorjaar van 2013 zijn alle circa 80 rechters-commissarissen die werkzaam zijn bij de insolventiesectoren van de gerechten benaderd met het verzoek deel te nemen aan een internetenquête.[27] Ter voorbereiding op deze enquête zijn bij vier rechtbanken diepte-interviews gehouden. In totaal hebben twintig rechters de enquête ingevuld. Eén rechtbank heeft collectief namens zeven rechters de enquête ingevuld.[28] Hiermee kwam de respons te liggen op ruim een kwart. In de enquête zijn op één na alle arrondissementen (volgens de nieuwe gerechtelijke kaart) vertegenwoordigd. Het aantal rechters per arrondissement varieerde van één tot vier (behoudens de eerder genoemde zeven rechters die gezamenlijk één enquête invulden). Hoewel dit responspercentage gebruikelijk is, is het aantal respondenten te laag om de resultaten in percentages te kunnen vatten. Er wordt dan ook volstaan met meer globale aanduidingen om uitkomsten weer te geven.

Hoofddoel van de enquête was om de verschillen in afwijzingspercentages tussen de afzonderlijke gerechten te kunnen duiden. Door het lage aantal deelnemende rechters is het niet mogelijk om algemeen geldende uitspraken te doen betreffende de oorzaken van de verschillen tussen de rechtbanken. Wel kan er op het niveau van de individuele rechters afzonderlijk worden gerapporteerd. Zo wordt een beeld geschetst van de verschillende afwegingen die zij maken bij de besluitvorming rond de verzoeken tot toelating tot de Wsnp.[29]

27 Hierbij dient te worden opgemerkt dat een deel van deze 80 rechters slechts een bescheiden deel van hun tijd besteedt aan Wsnp-zaken en daardoor mogelijk minder gemotiveerd was om de enquête in te vullen. Daarbij komt dat deze groep regelmatig van samenstelling verandert wegens overplaatsing naar een andere sector/rechtbank.

28 Deze enquête is tweemaal opgevoerd om hier het juiste gewicht aan te kunnen geven.

29 De volledige vragenlijst kan worden opgevraagd bij de raadsonderzoekers (l.combrink@rvr.org en s.peters@rvr.org).

6.1 Grondhouding insolventierechters ten aanzien van toelating tot de Wsnp

Op de vraag welk principe doorslaggevend is bij de beoordeling van een Wsnp-verzoek, antwoordde ongeveer twee derde van de insolventierechters dat zij een Wsnp-verzoek in de regel streng beoordelen, waardoor naar verwachting minder uitval optreedt. Een derde van de ondervraagde insolventierechters was daarentegen van mening dat ruim toewijzen een betere aanpak is. Zij nemen het risico op uitval op de koop toe; het is immers aan de saniet om tijdens het traject aan te tonen dat hij het strenge regiem van de Wsnp aan kan.

Veel rechterlijke uitspraken van na 1 januari 2008 die zijn opgenomen in de Jurisprudentiedatabank van het Bureau Wsnp, hebben betrekking op de invulling van het criterium 'goede trouw' (art. 288 lid 1, aanhef en sub b Fw) bij de beoordeling van een verzoek tot toelating Wsnp.[30] Sinds 2008 is er sprake van een omgekeerde bewijslast ten opzichte van de oude situatie. De schuldenaar moet sindsdien voldoende aannemelijk maken dat hij te goeder trouw is geweest ten aanzien van het ontstaan of onbetaald laten van zijn schulden in de vijf jaar voorafgaand aan de dag waarop het verzoekschrift is ingediend.
Er is blijkens de jurisprudentie geen sprake van goede trouw indien:

- een (ex-)ondernemer nalaat er een goede boekhouding op na te houden;
- men onvoldoende duidelijkheid kan verschaffen over de aard en het ontstaan van de schulden; de rechter kan in dat geval niet bepalen in hoeverre er sprake is van goede trouw;
- de rechtbank van oordeel is dat gegronde vrees bestaat dat een verzoeker de uit de schuldsaneringsregeling voortvloeiende verplichtingen niet naar behoren zal kunnen nakomen;
- men verplichtingen aangaat, terwijl men weet dat ze niet terug kunnen worden betaald.

De resultaten van de enquête wijzen in dezelfde richting. Ten aanzien van de 'goede trouw' (art. 288 lid 1 sub b) is de helft van de rechters streng qua opstelling, een kwart is 'noch streng, noch soepel' en een kwart is '(heel erg) soepel'. Geen van de rechters beoordeelt zichzelf als zijnde 'heel erg streng'.

De wet biedt in art. 288 lid 3 de mogelijkheid een hardheidsclausule toe te passen indien voldoende aannemelijk is dat de schuldenaar de omstandigheden, die bepalend zijn geweest voor het ontstaan of onbetaald laten van zijn schulden, onder controle heeft gekregen. Op de vraag hoe vaak men de hardheidsclausule toepast als de verzoeker zelf een beroep op dit artikel doet, antwoordde ruim de helft 'soms' en ruim een derde 'met regelmaat'.

30 Zie L. Combrink-Kuiters en S.L. Peters *Quick scan Belemmeringen toegang tot de Wsnp*, Utrecht 2011, p. 16.

Van rechtswege werd de hardheidsclausule iets vaker toegepast: door twee derde van de rechters werd 'soms' ingevuld en door een derde 'met regelmaat'.

Als voorbeelden van omstandigheden die aanleiding gaven de hardheidsclausule toe te passen, werden genoemd:

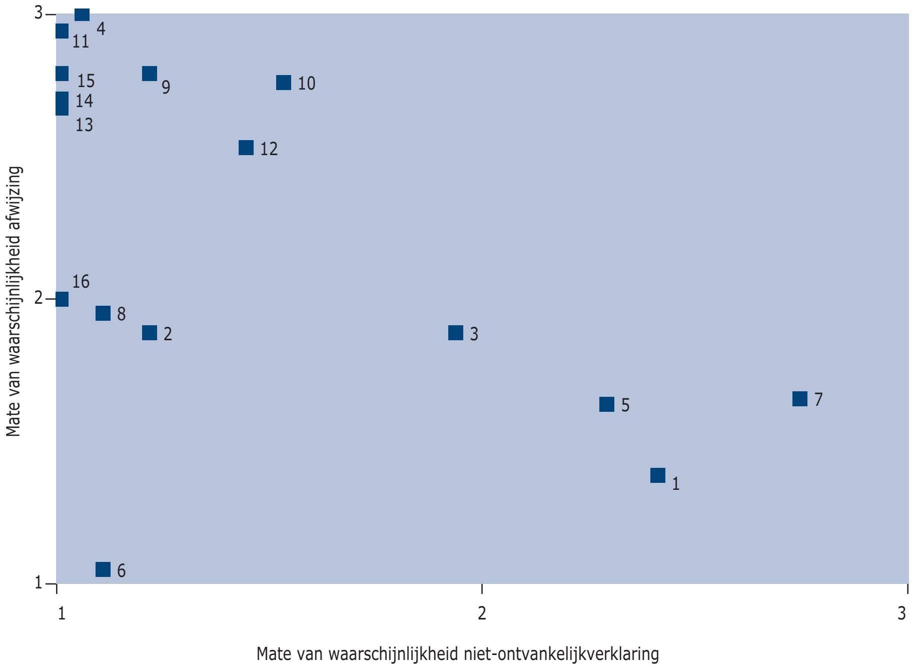
- Cjib-schulden (van beperkte omvang);
- drugsverleden, waarbij de verzoeker inmiddels het leven weer goed op orde heeft;
- de verzoeker heeft overige omstandigheden die hebben geleid tot het ontstaan van schulden weer onder controle. Hij/zij heeft inmiddels betaald werk, heeft het laatste jaar geen nieuwe schulden meer gemaakt, heeft al behoorlijk wat gespaard in het minnelijk traject of reeds een deel afbetaald aan de schulden;
- de schuldenaar heeft een goede hulpverlener achter zich staan.

6.2 Gronden bij de besluitvorming toelating Wsnp

Aan de rechters is een aantal omstandigheden voorgelegd die bij de toelating tot de Wsnp een rol kunnen spelen. Aan hen is per omstandigheid gevraagd hoeveel gewicht deze in de schaal legt bij een niet-ontvankelijkverklaring of bij een toe- of afwijzing.

Als de gemiddelde resultaten van deze enquêtevragen schematisch worden weergegeven met behulp van de schaal van 1 (= onwaarschijnlijk) tot 3 (= waarschijnlijk) dat men zal afwijzen/niet ontvankelijk zal verklaren, dan ontstaat het beeld zoals in figuur 6.1 is weergegeven. De nummers in de figuur corresponderen met die in de lijst onder de figuur.

Figuur 6.1 Mate van waarschijnlijkheid van een niet-ontvankelijkverklaring en een afwijzing*

** Ten behoeve van deze figuur zijn de drie antwoordklassen gehercodeerd naar 1 (onwaarschijnlijk), 2 (noch onwaarschijnlijk/ noch waarschijnlijk) en 3 (waarschijnlijk). Dit wil echter niet zeggen dat het hier gaat om een verhouding van 1:2:3, maar wel dat het een rangorde van die drie antwoordcategorieën betreft.*

1. Ontbreken van ontstaansdata
2. Ontbreken van ontstaansredenen
3. Incomplete schuldenlijst
4. Goede trouw onvoldoende aangetoond
5. Doorlopen minnelijk traject onvoldoende aangetoond
6. Reden geen dwangakkoord niet duidelijk
7. Geen persoon/instantie 48 Wet op het consumentenkrediet (Wck)
8. Verzoeker beschikt niet over een inkomen
9. Verzoeker heeft geen vaste woon- of verblijfplaats
10. Verzoeker voor tweede maal niet ter zitting verschenen
11. Schulden uit onherroepelijke veroordeling
12. Minder dan tien jaar geleden al in de Wsnp gezeten
13. Verzoeker wordt niet in staat geacht Wsnp vol te houden
14. Verzoeker lijkt weinig gemotiveerd
15. Verzoeker staat weinig positief ten opzichte van de sollicitatieplicht
16. Verzoeker beheerst Nederlandse taal niet

Uit deze figuur blijkt dat drie van de zestien aan de rechters voorgelegde omstandigheden relatief het meeste zeggingskracht hadden bij een beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring (zie in de figuur de nummers 7, 1 en 5), te weten:

- (7) indien de poging tot een buitengerechtelijke schuldregeling niet is uitgevoerd door de persoon of instelling als bedoeld in art.48 lid 1 Wck (art. 288 lid 2 sub b);
- (1) indien de ontstaansdata van de schulden in het verzoekschrift ontbreken;
- (5) indien er onvoldoende is aangetoond dat het minnelijk traject is doorlopen.

Op de vraag hoe waarschijnlijk rechters het achten dat ze een verzoek tot toelating tot de Wsnp zullen afwijzen, gegeven een bepaalde omstandigheid, blijkt dat men over de goede trouw het meest unaniem was. Een belangrijk deel van de omstandigheden die in de regel zullen leiden tot een afwijzing, is terug te voeren op een gebrek aan motivatie bij de verzoeker (15, 10, 14 en 13).
De rechters achtten afwijzing van het verzoek het meest waarschijnlijk wanneer:

- (4) er onvoldoende is aangetoond dat de schuldenaar te goeder trouw is (geweest) ten aanzien van het ontstaan van zijn schulden;
- (11) verzoeker schulden heeft die voortvloeien uit een onherroepelijke veroordeling (art. 288 lid 2 sub c);
- (15) verzoeker weinig positief lijkt te staan tegenover werk/sollicitatieplicht
- (9) verzoeker geen vaste woon- of verblijfplaats heeft;
- (10) verzoeker voor een tweede maal niet ter zitting is verschenen;
- (14) verzoeker weinig gemotiveerd lijkt;
- (13) verzoeker niet in staat wordt geacht het Wsnp-traject 3 jaar vol te maken/houden (te hulpbehoevend);
- (12) verzoeker minder dan 10 jaar geleden al in de Wsnp heeft gezeten (art. 288 lid 2 sub d).

Voorbeelden van omstandigheden die in geval van ernstige twijfel bij toewijzing uiteindelijk doorslaggevend kunnen zijn:

- de houding van verzoeker ter zitting;
- aantoonbare acties die verzoeker in het recente verleden heeft ondernomen om zijn leven weer op de rit te krijgen. Hij kan bijvoorbeeld bewijsstukken overleggen t.a.v. het voldoen aan de sollicitatieplicht;
- het feit dat de verzoeker recentelijk vrijwel geen nieuwe schulden heeft gemaakt.

Voorbeelden van omstandigheden die bij ernstige twijfel uiteindelijk toch tot een afwijzing kunnen leiden zijn:

- de inzet/houding van de verzoeker (ter zitting);
- het ontbreken van een vangnet
- als er sprake is van een (nog) actieve verslaving;
- de mate van verwijtbaarheid van het ontstaan en onbetaald laten van de schulden;
- onvoldoende blijk van inzicht bij verzoeker ofwel verzoeker toont geen interesse voor de gemaakte schulden en de benadeling van de schuldeisers.

De overige omstandigheden hebben gemiddeld niet of nauwelijks of per rechter een sterk wisselend gewicht bij de besluitvorming rond een niet-ontvankelijkheid of toelating, met uitzondering van omstandigheid 3: incomplete schuldenlijst. Deze omstandigheid is zowel bij niet-ontvankelijkheid als bij de toelatingsbeslissing in gelijke mate gemiddeld van invloed. De rechters vonden het in gelijke mate waarschijnlijk of onwaarschijnlijk dat hierop een niet-ontvankelijkheidoordeel of een afwijzing volgt.

Hoewel er op basis van het geringe aantal respondenten helaas geen conclusies mogelijk zijn over de oorzaken van de regionale verschillen in afwijzingspercentages en de mate waarin niet-ontvankelijk wordt verklaard, kunnen er wel uitspraken worden gedaan over de mate van variatie tussen de 22 rechters onderling die de enquête hebben ingevuld. Hun meningen staan soms haaks op elkaar.
De rechters waren het meest verdeeld over al dan niet afwijzen bij de volgende omstandigheden:

- het ontbreken van ontstaansredenen;
- een incomplete schuldenlijst;
- de verzoeker geen inkomen heeft;
- de verzoeker de Nederlandse taal niet beheerst.

Bij deze vier omstandigheden hielden de aantallen in de categorie 'waarschijnlijk' en 'onwaarschijnlijk' elkaar in evenwicht.
Met betrekking tot de niet-ontvankelijkheid waren de rechters het meest verdeeld daar waar sprake was van een incomplete schuldenlijst.

6.3 De zitting

In de enquête werd tevens aan de rechters gevraagd hoe vaak bij hen een aanvrager Wsnp op de toelatingszitting wordt bijgestaan door een hulpverlener. De helft van de rechters gaf aan dat dit 'soms' (als er naar hun inschatting sprake was van 20-40% van de verzoekers) het geval is, minder dan een kwart gaf aan dat naar schatting 0-20% van de verzoekers is vertegenwoordigd en minder dan een kwart gaf aan dat naar schatting 40-60% van de verzoekers is vertegenwoordigd.

De rechters waren unaniem van mening dat er een positief effect van uitgaat als de verzoeker ter zitting wordt bijgestaan. Bij twijfel kan het zelfs de doorslag geven. De rechters gaven aan in de regel zo toch meer informatie te krijgen dan wanneer een verzoeker alleen verschijnt. Het geeft tevens blijk van het feit dat de verzoeker een vangnet heeft, wat ertoe kan bijdragen dat de verzoeker de schuldsanering met een schone lei afsluit.

Om inzicht te krijgen in de besluitvorming van rechters bij de toelating tot de Wsnp is hun gevraagd hoe vaak zij hun mening tijdens de zitting herzien ten opzichte van de mening die zij eerder vormden op basis van de stukken. Ruim 80% van de ondervraagde rechters gaf aan dit 'soms' (in 20-40% van de gevallen) of 'met regelmaat' (in 40-60% van de gevallen) te doen.

Het blijkt relatief weinig voor te komen dat een beslissing inzake een toelatingsverzoek zonder zitting wordt genomen. De helft van de rechters gaf aan dat dit (bijna) nooit voor komt en ongeveer een kwart gaf aan dat dit 'soms' of 'met regelmaat' gebeurt. De belangrijkste reden om zonder zitting over toelating te beslissen was dat de stukken voldoende duidelijk waren en een zitting niets zou toevoegen. Een vijftal rechters, verdeeld over vier verschillende rechtbanken,

gaf aan dat er bij hun rechtbank wordt gewerkt met secretariszittingen voor ongecompliceerde verzoeken die vrijwel zeker kunnen worden toegelaten.
Zij verwoordden dit als volgt:

- De gevallen waarin zonder zitting wordt toegelaten, worden door onze secretarissen in een intakegesprek afgehandeld.
- Bij ons wordt in sommige gevallen positief beslist over toelating na een gesprek met een secretaris.
- Sommige zaken worden toegewezen na een gesprek met een secretaris. Die secretaris bespreekt na afloop van de gesprekken zijn bevindingen met een rechter, waarna toewijzing volgt of een nieuwe oproep voor een zitting door een rechter.
- De intake van verzoeken waarbij geen problemen te verwachten zijn, worden afgenomen door een juridisch medewerker. Bij een positieve intake volgt een toewijzing zonder rechtbankzitting; bij twijfel of negatieve indicaties wordt het verzoek altijd op een rechtbankzitting behandeld. Verzoekers worden altijd gehoord, hetzij door een juridisch medewerker hetzij door een rechter.

6.4 De schuldhulpverlening

Uit de quick scan die in 2011 in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie werd gehouden,[31] bleek dat de aantallen afwijzingen en niet-ontvankelijkverklaringen niet alleen gerelateerd zijn aan het specifieke beleid van een rechter of een rechtbank in deze. Ook regionale verschillen voor wat betreft de kwaliteit van de schuldhulpverlening in het algemeen, waaronder het minnelijk traject, en meer specifiek de kwaliteit van het verzoekschrift in het algemeen, waaronder de Verklaring 285 Fw, spelen een rol.

Uit de quick scan uit 2011 bleek tevens dat er per rechtbank grote verschillen bestaan voor wat betreft de communicatie tussen de gerechten en de schuldhulpverlening. De communicatie van de rechtbank met de schuldhulpverlening werd door de rechters, die daar een oordeel over hebben gegeven, beschreven als ‘noch slecht, noch goed’ (ruim de helft) of ‘goed’ (iets minder dan de helft).

31 L. Combrink-Kuiters en S.L. Peters, *Quick scan Belemmeringen toegang tot de Wsnp*, Utrecht 2011.

Op de vraag hoe de rechters op dit moment de kwaliteit van de schuldhulpverlening binnen het minnelijk traject beoordelen, antwoordde de helft van de rechters 'wisselend'. Een derde van de 22 ondervraagde rechters beoordeelde de kwaliteit als zijnde 'slecht'.
In de toelichting gaven de rechters aan dat de schuldhulpverlening "nogal eens nalaat een serieuze poging te ondernemen om met een schuldenaar aan de slag te gaan" of "dat het te vaak voorkomt dat het minnelijk traject te lang heeft geduurd".

Ten aanzien van specifiek de kwaliteit van de 285-Verklaring was het oordeel iets milder. Een derde gaf als oordeel 'wisselend' en minder dan een vijfde vond de kwaliteit 'slecht'. De overige rechters kozen voor 'noch goed, noch slecht' (een kwart) of voor 'goed' (ongeveer 10%). Wanneer een rapportage "te summier of incompleet is", of "te weinig toelichting bevat" kan dit grond zijn voor ontevredenheid over de 285-Verklaring.

De rechters zagen vaker wél dan niet een verband tussen de kwaliteit van *de schuldhulpverlening* en het toe- of afwijzen van verzoekschriften. Het aantal rechters dat aangaf een dergelijk verband te zien, was driemaal zo hoog als het aantal rechters dat dit verband niet zag. De rechters verwoordden dit als volgt: "Als het in het voortraject niet goed is gegaan, kan dit leiden tot een afwijzing" en "Als verzoekers er op de zitting zelf niet uitkomen en daar geen hulp van de schuldhulpverlening krijgen, volgt een afwijzing van het verzoek."

De rechters werd gevraagd of zij van mening zijn dat er een verband is tussen de kwaliteit *van de 285-verklaring* en het al dan niet toewijzen van verzoekschriften. Dit verband was nog sterker dan bij de schuldhulpverlening. Het aantal rechters dat aangaf een dergelijk verband te zien, was vijfmaal zo groot als het aantal rechters dat aangaf geen verband te zien tussen de kwaliteit van de 285-verklaring en het toe- of afwijzen van verzoekschriften. Als toelichting werd gegeven dat wanneer verzoekers er op de zitting zelf niet uitkomen en de 285-verklaring ook geen duidelijkheid verschaft, onherroepelijk afwijzing volgt van het verzoek. Kwalitatief betere verzoekschriften leiden, volgens een deel van de rechters, in de regel tot snellere afdoeningen en vaker tot toewijzingen. "Hoe beter het verzoek is onderbouwd, hoe gefundeerder een beslissing genomen kan worden", aldus één van de rechters.

De niet-ontvankelijkverklaringen geven eenzelfde beeld. Hier is het aantal rechters dat een verband zag tussen de kwaliteit van de schuldhulpverlening en de 285-verklaring enerzijds en de beslissing over het al dan niet afwijzen of niet-ontvankelijk verklaren anderzijds, respectievelijk drie- en viermaal zo groot als het aantal rechters dat aangaf geen samenhang te zien. "Als de data van ontstaan van de schulden ontbreken en ook bij navraag niet geleverd worden, dan volgt niet-ontvankelijkheid", aldus één van de rechters.

7 Meningen rechters-commissarissen in insolventiezaken: enkele capita selecta

Tot besluit van de enquête zijn, met het oog op de onderzoeksagenda van de tiende meting, enkele verkennende vragen gesteld over actuele thema's waarover nader onderzoek gewenst is, te weten: zzp'ers in de Wsnp, restschuld eigen woning en de omzetting van een faillissement in een schuldsanering. De uitkomsten van de enquête over deze drie onderwerpen worden hieronder kort weergegeven.

7.1 Zzp'ers in de Wsnp

Aan de rechters is gevraagd of het voorkomt dat een zzp'er tijdens de Wsnp zijn onderneming mag voortzetten. Tweederde van de rechters gaf aan dat dit inderdaad wel eens voorkomt; een kwart had dit nog nooit ervaren.

Voorbeelden die werden gegeven van situaties waarin een zzp'er tijdens de Wsnp zijn onderneming mag voortzetten, hebben betrekking op de kosten/baten van de onderneming en (de kwaliteit van) het toezicht van de bewindvoerder, te weten:

- als men als zzp'er meer kan verdienen, en daarmee meer aan de boedel kan afdragen;
- als er niet of nauwelijks kosten zijn bij voortzetting (betrokkene werkt vanuit huis en heeft de bedrijfsmiddelen reeds aangeschaft) en er bij voortduring weinig risico's zijn op een negatieve *cash flow*;
- bij voldoende omzet;
- als toezicht goed mogelijk is en slechte bedrijfsvoering geen oorzaak is geweest van de problematische schuldensituatie;
- als de te investeren kosten overzichtelijk zijn en er door de bewindvoerder hele duidelijke afspraken worden gemaakt over de afrekening van de inkomsten en de verdere informatievoorziening;
- wanneer de saniet anders vrijwel zeker zonder werk zou komen te zitten en dan alleen onder voorwaarde van volstrekte openheid over inkomsten/uitgaven en strakke controle daarop van de zijde van de bewindvoerder;
- als er sprake is van heel overzichtelijk werk, zonder kansen op grote boedelschulden en van een bereidwillige en capabele bewindvoerder, dat wil zeggen dat de bewindvoerder over meer dan normale boekhoudkundige kennis beschikt en de schuldenaar intensief controleert;

- als een verzoeker vanwege leeftijd geen reguliere baan meer zal kunnen vinden, al jaren dit werk doet, voor vaste klanten werkt en hiermee een stabiele afloscapaciteit genereert;
- als de schuldenaar niet of nauwelijks bemiddelbaar is;
- als de schuldenaar voldoende werk/opdrachten heeft;
- als de schuldenaar administratieve begeleiding heeft;
- als werkzaamheden niet al te veel kosten en/of riskant zijn, maar wel baten met zich meebrengen.

7.2 Restschuld eigen woning

De rechters is gevraagd hoe hun rechtbank bij de toelating tot de Wsnp omgaat met de eigen woning en de restschuld waar men, gezien de stagnerende woningmarkt, tegenwoordig vaker dan voorheen mee te maken krijgt als de woning moet worden verkocht. Driekwart van de rechters gaf aan dat er voor de (restschuld) eigen woning per geval naar de meest passende oplossing wordt gezocht. Slechts door één rechter werd aangegeven dat het huis te allen tijde moet worden verkocht, omdat anders de schuld niet kan worden berekend. Een andere rechter gaf aan de (restschuld) eigen woning "geen item te vinden" voor toelating, tenzij de goede trouw in het geding is. Pas na toelating dient te worden beslist over het al dan niet verkopen van de woning.

7.3 Omzetting faillissement in een schuldsanering

Twee derde van de rechters gaf aan dat het voor hen geen verschil maakt of zij een verzoek tot omzetting van een faillissement in een schuldsanering beoordelen dan wel een toelatingsverzoek. Door de overige rechters werden de volgende verschillen in behandelwijze genoemd:

- men krijgt bij een verzoek tot omzetting van een faillissement in een schuldsanering in de regel meer informatie (van de curator). Bij een verzoek tot omzetting van een faillissement in een schuldsanering maken de rechters gebruik van de inlichtingen die de curator verstrekt in plaats van de schriftelijk 285-verklaring. Het advies van de curator speelt een grote rol. De curator dient zijn visie op de goede trouw deugdelijk te onderbouwen;
- er wordt geen minnelijk traject verlangd.

Het aantal schuldenaren dat via een faillissement de Wsnp instroomt, lijkt in 2012 opnieuw te zijn toegenomen ten opzichte van 2011. Als verklaringen voor een toename werden genoemd:

- de trage afhandeling binnen het minnelijk traject;
- de trage afhandeling van toelatingsverzoeken bij de rechtbanken;
- het feit dat sommige schuldenaren niet terecht kunnen in het minnelijk traject, waardoor men de omzetting als sluiproute gebruikt;
- de crisis, waardoor het aantal faillissementen stijgt, dus ook de kans op een omzettingsverzoek.

8 Instroom en afdoening in hoger beroep

8.1 Inleiding

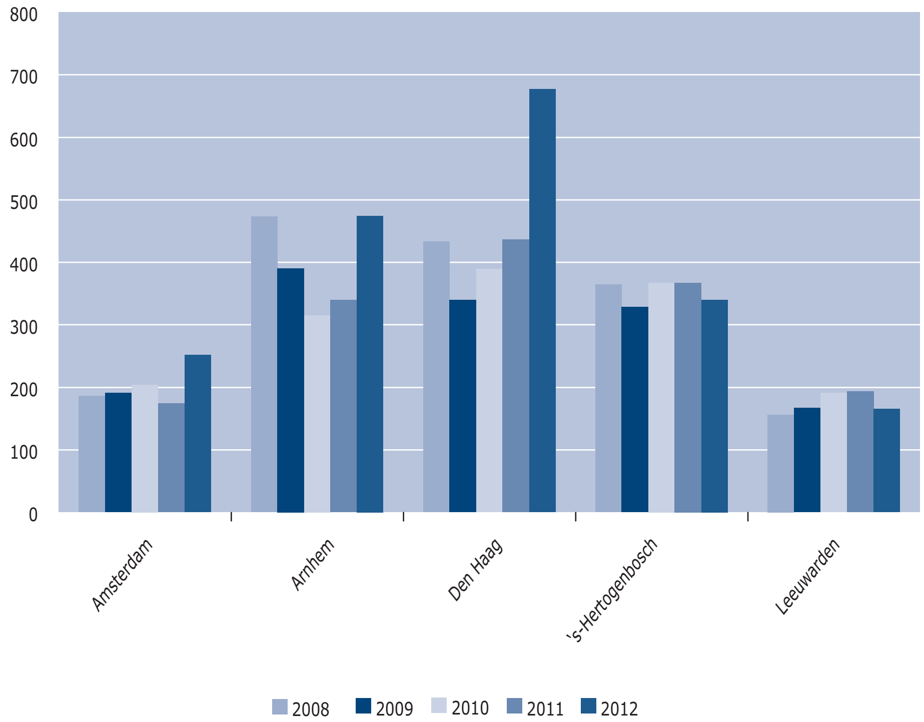
In dit hoofdstuk wordt beschreven hoeveel Wsnp-gerelateerde beroepsschriften er per gerechtshof sinds 2008 jaarlijks zijn ingestroomd en op welke wijze deze verzoeken zijn afgehandeld. Ongeveer drie kwart van de zaken heeft betrekking op een weigering van de toepassing Wsnp of op een tussentijdse beëindiging.[32] Ook bij de eerste meting in 2008 vormden deze twee typen 75% van het totaal aantal hogerberoepszaken. De gegevens zijn onttrokken aan de onderzoeksdatabase voor de rechtspraak (ODB). Voor de uitstroom van het hof Den Haag ten behoeve van paragraaf 8.3 waren helaas geen betrouwbare gegevens beschikbaar.

8.2 Instroom

In tabel B5.1 (bijlage 5) en in figuur 8.1 zijn de instroomcijfers per gerechtshof weergegeven. In 2012 was bij de hoven Arnhem en Den Haag sprake van een opvallend hoge instroom ten opzichte van 2011. Dit hangt deels samen met het aantal afwijzingen. In tabel 3.1 is te zien dat het aantal afwijzingen bij de rechtbanken Den Haag en Arnhem, de grootste rechtbanken in deze ressorts, in 2012 fors is toegenomen ten opzichte van eerdere jaren.

32 Omdat de categorieën niet voor alle hoven betrouwbaar zijn gevuld, kunnen hier niet voor alle hoven exacte aantallen worden gegeven. In Den Haag lijkt een deel van deze zaken terechtgekomen in de categorie 'overig'. Voor de overige hoven varieert het aandeel van deze twee zaaktypen tussen de 72% ('s-Hertogenbosch) en 84% (Arnhem) .

Figuur 8.1 Instroom hogerberoepszaken bij de vijf gerechtshoven, 2008 tot en met 2012

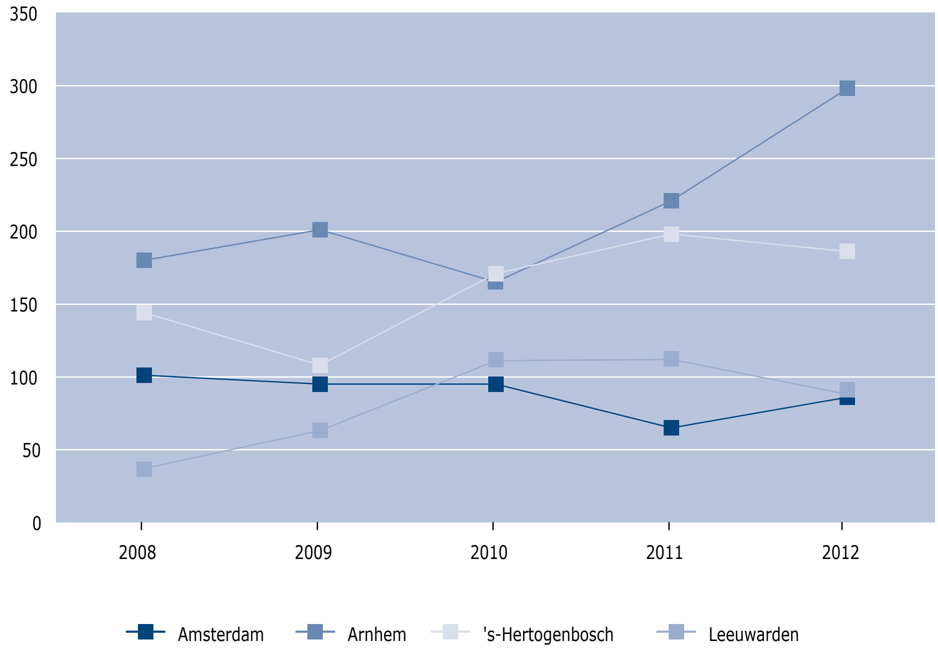
Bron: OBD.

In Amsterdam en Leeuwarden werden er in absolute zin minder hogerberoepszaken ingediend dan bij de andere drie gerechtshoven.

In deze en de volgende paragraaf worden de twee belangrijkste zaaktypen nader onder de loep genomen: de weigering toepassing en de tussentijdse beëindiging. De weigering toepassing Wsnp laat bij alle hoven een wisselend beeld zien van afname en toename. In Arnhem is er sinds 2010 een opvallende stijging van het aantal beroepszaken tegen een weigering waar te nemen. Deze trend volgt exact die van het afwijzingspercentage over de afgelopen jaren bij de rechtbank Arnhem (32%, 36%, 31%, 33% en 35%), de grootste rechtbank in dit ressort.[33]

33 Omdat niet kan worden achterhaald welke beschikkingen per ressort aan de instroom 'weigering toepassing' ten grondslag hebben gelegen –alleen afwijzing of wellicht ook niet-ontvankelijkverklaringen – is het niet mogelijk om de instroom te relateren aan het aantal zaken dat hiervoor in aanmerking zou komen.

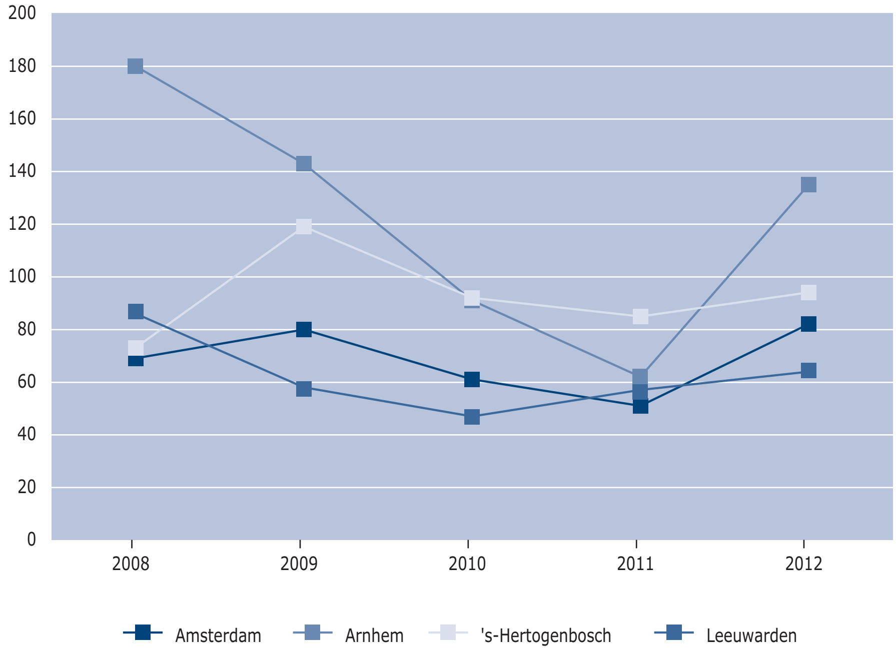
Figuur 8.2 Hoger beroep inzake weigering toepassing Wsnp per gerechtshof 2008 tot en met 2012

Bron: OBD (cijfers hof Den Haag niet gespecificeerd).

De tussentijdse beëindigingen laten een beeld zien met een grillig verloop. Ook hier valt het hof Arnhem op door sterke wisselingen. Aanvankelijk nam het aantal hogerberoepszaken aangaande tussentijdse beëindigingen sterk af, maar in 2012 was weer sprake van een stijging naar het niveau van 2009.

Figuur 8.3 Hoger beroep inzake tussentijdse beëindigingen per gerechtshof 2008 tot en met 2012

Bron: OBD (cijfers hof Den Haag niet gespecificeerd beschikbaar).

8.3 Uitspraken van het hof inzake weigering toepassing Wsnp en tussentijdse beëindigingen

In de uitspraken van het hof zijn drie belangrijke hoofdcategorieën te onderscheiden: de bekrachtiging van de beschikking in eerste instantie, de vernietiging (met of zonder terugverwijzing) en de niet-ontvankelijkverklaring. De verdeling voor de twee hoofdcategorieën verzoeken – de weigering toepassing en de tussentijdse beëindiging – bij de vier hoven waarvan betrouwbare gegevens bekend zijn, worden weergegeven in de tabellen 8.1 en 8.2. In vergelijking met de andere hoven kwam er bij het hof Arnhem gemiddeld (met name bij de beroepen tegen een weigering toepassing Wsnp) het vaakst een bekrachtiging van de beschikking in eerste aanleg voor, en was het percentage vernietigingen het laagst. De beslissingen van de rechtbanken in het ressort Leeuwarden werden relatief vaak vernietigd.

Tabel 8.1 Totaalverdeling afdoeningswijzen weigering toepassing Wsnp per gerechtshof in percentages, 2008 tot en met 2012

	Amsterdam	Arnhem	's-Hertogenbosch	Leeuwarden
Bekrachtiging	60	85	56	50
Vernietiging	26	11	29	38
Niet-ontvankelijk	9	3	10	4
Overig	5	1	4	8
Totaal*	**100**	**100**	**100**	**100**
Aantal	**432**	**1.031**	**736**	**437**

Bron: OBD (cijfers hof Den Haag niet gespecificeerd beschikbaar).
** Door afronding lijkt het totaal niet altijd overeen te komen met de som van de deeltotalen.*

De tussentijdse beëindigingen laten een homogener beeld zien dan bij de weigeringen toepassing Wsnp.

Tabel 8.2 Totaalverdeling afdoeningswijzen tussentijdse beëindiging per gerechtshof in percentages, 2008 tot en met 2012

	Amsterdam	Arnhem	's-Hertogenbosch	Leeuwarden
Bekrachtiging	65	73	64	62
Vernietiging	9	5	8	18
Niet-ontvankelijk	22	21	21	10
Overig	4	1	7	10
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**
Aantal	**325**	**603**	**451**	**293**

Bron: OBD (cijfers hof Den Haag niet gespecificeerd beschikbaar).

De vrij grote aantallen in de categorie 'overig' bij Leeuwarden bij beide afdoeningswijzen zijn terug te voeren op 'Partijen overleggen stukken' en 'Doorverwijzing'. Deze komen bij de drie andere hoven veel minder vaak voor.

8.4 Instroom in Wsnp na hoger beroep

In 2012 ging in Nederland 1,4% van de schuldsaneringen van start na een hoger beroep. Dat is iets lager dan een jaar eerder; het totaal aantal hoger beroepen is gedaald. In de periode 1998-2012 kwam dit in totaal 2.546 keer voor, wat neerkomt op 1,6% van het totaal aantal schuldsaneringen dat in deze periode werd gestart (zie tabel 8.3). In dezelfde periode lag het aandeel instroom na

hoger beroepszaken het hoogst in het ressort Arnhem (2,1%) en het laagst in het ressort Leeuwarden (0,8%).
Over de jaren heen valt op dat het aandeel instroom na hoger beroep in het ressort 's-Hertogenbosch is gestegen van 1,6% in 2008 naar 3,1% in 2011 om in 2012 te dalen naar 1,2%. Aan deze daling ligt een lager aantal hoger beroepen en een ongeveer gelijkblijvende instroom in de Wsnp ten grondslag.

Tabel 8.3 Start schuldsaneringen na hoger beroep per ressort en voor heel Nederland over 2008 tot en met 2012 en de gemiddelden in percentages, 1998 tot en met 2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Gemiddelde 1998-2012
Amsterdam	1,5	1,1	1	1,1	1,7	1,3
Arnhem	1,7	2	1,7	1,4	1,7	2,1
Den Haag	4,2	1,3	1,2	1,4	1,3	1,7
's-Hertogenbosch	1,6	1,5	2,7	3,1	1,2	1,6
Leeuwarden	0,2	1,1	0,7	0,3	1,2	0,8
Totaal	**2,0**	**1,4**	**1,5**	**1,5**	**1,4**	**1,6**

Bron: CBS.

9 Samenvatting

De negende meting van de Wsnp-monitor is een actualisering van de cijfers uit de achtste meting. Deze monitor bestaat uit een update van de vaste set gegevens over aanvraag, instroom, aanbod, doorstroom en uitkomsten, alsmede van de gegevens over dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen. Ten behoeve van deze monitor is aanvullend onderzoek gedaan op het gebied van beslissingen omtrent toelating tot de Wsnp onder rechters-commissarissen in insolventiezaken.

De belangrijkste uitkomsten van de negende Wsnp-monitor zijn als volgt.

Aanvragen

Het aantal verzoeken om toepassing van de Wsnp (aanvragen) is, sinds de vorige meting, gedaald tot een totaal van 19.301. Dit is 6% minder dan in 2011, maar het ligt nog fors boven het niveau van 2010. Ten opzichte van 2008 laat 2012 een toename zien van het aantal verzoeken tot toelating tot de Wsnp van 75%. Een belangrijke reden hiervoor is de economische crisis, waardoor meer mensen te maken krijgen met schulden.

Afwijzingen

Het totale afwijzingspercentage van de verzoeken tot toelating tot de Wsnp was in 2012 beduidend hoger dan in 2011: 19,6% tegen 17,1%. Tussen de rechtbanken zijn er grote verschillen in de hoogte van de afwijzingspercentages waar te nemen. Dit varieert van 4% (Assen) tot 37% (Rotterdam).

Niet-ontvankelijkverklaringen

Sinds 2008, toen de mogelijkheid van niet-ontvankelijkverklaring in de Wsnp werd opgenomen, is er procentueel, met name in 2011, een toename geweest van het aantal niet-ontvankelijk verklaarde verzoekschriften.

Instroom

Het aantal uitgesproken schuldsaneringen is in 2012 met bijna 1.000 gedaald tot 13.755 ten opzichte van een jaar eerder. Dat komt neer op gemiddeld 104 schuldsaneringen per 100.000 volwassenen. Tussen de arrondissementen liep dit aantal uiteen van 54 per 100.000 inwoners in Utrecht tot 174 in Groningen.

Ten opzichte van 2011 daalde bij 10 rechtbanken de instroom, terwijl bij 9 andere rechtbanken deze juist steeg. Het arrondissement Assen kende de grootste groei: van 119 uitspraken per 100.000 volwassenen in 2011 naar 156 uitspraken in 2012. De instroom bij het arrondissement Zwolle-Lelystad daalde het meest met gemiddeld 220 uitspraken in 2011 naar 172 in 2012.

In 2012 werden 951 faillissementen omgezet in een schuldsanering. Dat zijn er 111 meer dan in 2011. Deze omzettingen maakten 6,9% uit van de totale instroom van dat jaar.

Het profiel van nieuw ingestroomde schuldenaren is in 2012 weinig veranderd: de verhouding tussen particulieren en (ex-)ondernemers bleef ongeveer 80 tegen 20%. Ook de verhouding tussen vrouwen en mannen bleef nagenoeg hetzelfde. De gemiddelde leeftijd steeg licht, naar bijna 43 jaar. Het gemiddelde inkomen is voor zowel (ex-) ondernemers als particulieren licht gedaald. De gemiddelde schuldenlast is voor (ex-) ondernemers gedaald, terwijl deze voor particulieren licht steeg.

Ontstaan schulden

Voor (ex-)ondernemers die in 2012 instroomden in de Wsnp, was een terugval in inkomen de voornaamste reden voor hun schulden. Ook bij particulieren was inkomensterugval de belangrijkste oorzaak. Deze factor is door de jaren heen een steeds belangrijker rol gaan spelen bij het ontstaan van schulden. Andere belangrijke factoren waren overbesteding en compensatiegedrag, alhoewel minder genoemd dan in 2011. Echtscheidingen werden juist vaker genoemd dan in voorgaande jaren.

Voorafgaand aan hun toetreding tot de Wsnp heeft 86% van de particulieren en bijna 83% van de (ex-)ondernemers een minnelijk traject doorlopen. De overige toetreders zijn direct de schuldsanering ingestroomd. Bij 71% van de particulieren is in het minnelijk traject een akkoord aangeboden tegen 67% van de (ex-)ondernemers.

Bewindvoerders

Het aantal actieve bewindvoerders (met één of meer lopende zaken) is sinds 2005 elk jaar gedaald. Op 31 december 2012 telde Nederland 653 actieve bewindvoerders, 11 minder dan in 2011. Daarmee is de daling minder groot dan in de jaren daarvoor. De gemiddelde *case load* bedroeg op dat moment 60 zaken per actieve bewindvoerder. Eind 2011 waren dit nog 53 zaken.

Eind 2012 behandelden advocaatbewindvoerders gemiddeld 11 zaken per persoon, twee meer dan in 2011. Voor de bewindvoerders (zijnde niet-advocaat) is het aantal gestegen naar 67 zaken per persoon, waar het in 2011 nog 63 zaken betrof.

Ook het aandeel advocaten onder de actieve bewindvoerders nam in 2012 verder af tot 39%. Hun aandeel van de Wsnp-zaken bedroeg 10%.

Uitkomsten

Van alle zaken die tussen 1998 en 2009 zijn gestart, is 72% beëindigd met een schone lei. Verder eindigde 13% van deze zaken in een faillissement en 3% in een akkoord. Het aandeel overige beëindigingen bedroeg over de hele periode 12%.

In 2012 zijn 9.564 zaken beëindigd, een daling ten opzichte van 2011. Bij 6.965 zaken is een schone lei verleend. Er werden minder akkoorden met schuldeisers getroffen: 208 akkoorden tegen 245 in 2011. Daarnaast eindigden 587 zaken met een faillissement. Het aantal overige beëindigingen bedroeg 1.804.

Dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen

Van de wettelijke voorzieningen binnen het minnelijk traject wordt steeds vaker gebruik gemaakt. In totaal kwamen er in 2012 bij alle rechtbanken samen 3.700 verzoekschriften binnen voor één van de drie nieuwe voorzieningen. Voor de dwangakkoorden geldt dat het aantal verzoeken sinds 2008 een stijgende trend vertoont. In 2012 was het aantal ruim viermaal zo hoog als in 2008. Bij de moratoria was er voor het eerst sinds 2008 in 2011 een lichte daling te zien ten opzichte van 2010 (-3%). In 2012 is het aantal echter weer verder toegenomen tot 1.100, tweemaal zoveel als in 2008. Het aantal voorlopige voorzieningen liet in 2012 zowel een stijging zien ten opzichte van 2011 (+7%) als ten opzichte van 2008: bijna een verdrievoudiging.

Net als in eerdere jaren zijn er in 2012 aanzienlijke verschillen tussen de rechtbanken waar te nemen wanneer het gaat om het aantal ingediende verzoeken en de afdoeningswijzen om een dwangakkoord, moratorium of voorlopige voorziening.

Sinds de introductie van de mogelijkheid tot het aanvragen van een *dwangakkoord* laten de percentages toekenningen, afwijzingen, intrekkingen en niet-ontvankelijkverklaringen een wisselend beeld zien. Er zijn stijgingen en dalingen waar te nemen binnen smalle marges. Bij de *moratoria* en bij de *voorlopige voorzieningen* valt op dat het percentage afwijzingen in 2012 op het laagste niveau lag sinds de introductie van deze voorziening in 2008 en het percentage toewijzingen juist op het hoogste niveau.

Kosten en baten toevoegingen bewindvoerders

In 2012 zijn er in het kader van een *pilot* in totaal 290 toevoegingen afgegeven aan bewindvoerders Wsnp. Van deze 290 in 2012 gestarte zaken (195 inzake een dwangakkoord en 95 inzake een moratorium) zijn er 201 in datzelfde jaar afgerond, waarvan bijna 80% met een positief resultaat. De resultaten waren bij de moratoria iets positiever dan bij de dwangakkoorden: respectievelijk 87% en 75%. Het gemiddelde bedrag dat door de Raad aan de bewindvoerders werd betaald, bedroeg ongeveer € 950.

Enquête insolventierechters

Het hoofddoel van de enquête onder insolventierechters was de duiding van de verschillen in afwijzingspercentages tussen de verschillende gerechten. Tweeëntwintig rechters gaven hun mening over het onderwerp afwijzing en niet-ontvankelijkheid en tevens over een aantal andere thema’s. Gezien het lage aantal respondenten konden verschillen tussen de rechtbanken onderling echter niet worden aangetoond.

Grondhouding insolventierechters ten aanzien van toelating tot de Wsnp

Ongeveer twee derde van de insolventierechters gaf aan dat zij een Wsnp-verzoek in de regel streng beoordelen, opdat minder uitval optreedt. Een derde van de ondervraagde insolventierechters vond ruim toewijzen een betere aanpak. De helft van de rechters beoordeelde zichzelf als zijnde streng qua opstelling ten aanzien van de ‘goede trouw’, een kwart ‘noch streng, noch soepel’ en een kwart ‘ (heel erg) soepel’. Geen van de rechters vond zichzelf ‘heel erg streng’.

Ruim de helft van de ondervraagden paste de hardheidsclausule ‘soms’ toe wanneer de verzoeker zelf een beroep op dit artikel deed, ruim een derde antwoordde ‘met regelmaat’. De rechters geven vaker aan dat zij de hardheidsclausule van rechtswege toepassen: door twee derde van de rechters werd ‘soms’ ingevuld en door een derde ‘met regelmaat’.

Gronden bij de besluitvorming toelating Wsnp

Uit de enquête blijkt dat de volgende drie van de zestien aan de rechters voorgelegde omstandigheden relatief het meeste zeggingskracht hadden bij een beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring:

- als er geen poging tot een buitengerechtelijke schuldregeling is uitgevoerd door de persoon of instelling als bedoeld in art. 48 lid 1 Wck;
- als de ontstaansdata van de schulden in het verzoekschrift ontbreken;
- als er onvoldoende is aangetoond dat het minnelijk traject is doorlopen.

Een verzoek tot toelating tot de Wsnp werd relatief vaak afgewezen op grond van het niet voldoen aan het vereiste ‘goede trouw’. Een andere belangrijke afwijzingsgrond was terug te voeren op een gebrek aan motivatie bij de verzoeker.

De zitting

De gemiddelde rechter ziet dat een minderheid van de aanvragers Wsnp op de toelatingszitting wordt bijgestaan door een hulpverlener. Minder dan een kwart gaf aan dat 40-60% van de verzoekers is vertegenwoordigd, de overigen dachten dat dit lager lag. De rechters waren unaniem van mening dat er een positief effect uitgaat van het feit dat de verzoeker ter zitting wordt bijgestaan.

Het blijkt regelmatig voor te komen dat rechters hun mening tijdens de zitting herzien ten opzichte van de mening die zij eerder vormden op basis van de stukken.

Daarentegen blijkt het relatief weinig voor te komen dat een beslissing inzake een toelatingsverzoek zonder zitting wordt genomen. Wanneer dit wel gebeurde, waren de stukken voldoende duidelijk en zou een zitting niets toevoegen.

De schuldhulpverlening
De communicatie van de rechtbank met de schuldhulpverlening werd door de rechters omschreven als 'noch slecht, noch goed' (ruim de helft) of 'goed' (iets minder dan de helft).

De helft van de 22 ondervraagde rechters beoordeelde de kwaliteit van de schuldhulpverlening binnen het minnelijk traject als 'wisselend'. Een derde van de rechters beoordeelde de kwaliteit als zijnde 'slecht'.

De kwaliteit van specifiek de 285-verklaringen werd door een derde van de rechters 'wisselend' bevonden en minder dan een vijfde vond de kwaliteit 'slecht'.

De rechters zagen vaker wél dan niet een verband tussen de kwaliteit van de schuldhulpverlening en het al dan niet toewijzen van verzoekschriften. Ten aanzien van de kwaliteit van de 285-verklaring werd dit verband nog vaker ervaren. Het aantal rechters dat aangaf een dergelijk verband te zien, was vijfmaal zo groot als het aantal rechters dat aangaf geen verband te zien. Ten aanzien van de niet-ontvankelijkverklaring is eenzelfde beeld te zien.

Zzp-ers in de Wsnp
Twee derde van de rechters gaf aan dat het weleens voorkomt dat een zzp'er tijdens de Wsnp zijn onderneming mag voortzetten; een kwart had dit nog nooit ervaren.

Restschuld eigen woning
Drie kwart van de rechters gaf aan dat er voor wat betreft de (restschuld) eigen woning per geval naar de meest passende oplossing wordt gezocht. Slechts één rechter liet weten dat het huis te allen tijde verkocht moet worden, omdat anders de schuld niet kan worden berekend. Een andere rechter maakte duidelijk de (restschuld) eigen woning geen item te vinden bij de toelating, tenzij de goede trouw in het geding is. Pas na toelating dient te worden beslist over het al dan niet verkopen van de woning.

Omzetting faillissement in Wsnp
Twee derde van de rechters gaf aan dat het voor hem/haar geen verschil maakt of zij een verzoek tot omzetting van een faillissement in een schuldsanering beoordelen dan wel een toelatingsverzoek.

Instroom hoger beroep

Bij de hoven Arnhem en Den Haag was in 2012 sprake van een opvallend hoge instroom van Wsnp-zaken na een geleidelijke toename in de voorafgaande jaren. In Amsterdam en Leeuwarden werden minder Wsnp-hogerberoepszaken ingediend dan bij de andere drie gerechtshoven. Ongeveer drie kwart van deze zaken had betrekking op een weigering toepassing van de Wsnp of op een tussentijdse beëindiging.

Afdoening hoger beroep inzake weigering toepassing Wsnp

Ongeveer drie kwart van de uitspraken van de rechtbank inzake weigering toepassing Wsnp werd in 2012 door het hof bekrachtigd en een kwart werd vernietigd. Tussen de 5 en 10% van de beroepen werd niet-ontvankelijk verklaard. Arnhem laat een afwijkend beeld zien. Bij dit hof was er ten opzichte van alle hoven vaker sprake van een bekrachtiging van de beschikking in eerste aanleg, waarbij het percentage vernietigingen het laagst was. De beslissingen van de rechtbanken in het ressort Leeuwarden werden relatief vaak vernietigd.

Afdoening hoger beroep inzake tussentijdse beëindiging

Ongeveer twee derde van de uitspraken van de rechtbank inzake tussentijdse beëindiging werd in 2012 bekrachtigd en ongeveer 10% vernietigd. Iets minder dan 20% van de beroepen werd niet-ontvankelijk verklaard. Een vergelijking tussen de hoven laat zien dat het beeld ten aanzien van de tussentijdse beëindigingen homogener is dan bij de weigeringen toepassing Wsnp.

Instroom in Wsnp na hoger beroep

Het percentage zaken dat gestart wordt na een hoger beroep tegen een initiële afwijzing, was met 1,4% in 2012 iets lager dan in 2011.

Bijlage 1
Samenstelling begeleidingscommissie

mr. C.A.M. Boekestein	Ministerie van Veiligheid en Justitie, Toegang Rechtsbestel
mr. F.H.E. Boerma	Rechtbank Breda (voorzitter)
drs. Y.M. van Houdt	Directeur NVVK
L. Maas	Bewindvoerder/bestuurslid Branchevereniging Bewindvoerders Wsnp
mr. G. Lankhorst	Ministerie van Veiligheid en Justitie, Toegang Rechtsbestel
mr. M. Menzing	Bewindvoerder/schuldhulpverlener, Menzing & Partners
drs. H. Rietveld	Teammanager Rechtsbescherming en Veiligheid CBS
mr. H. Schruer	Advocaat
dr. M. Croes	Ministerie van Veiligheid en Justitie, WODC
prof. mr. R.D. Vriesendorp	Advocaat De Brauw Blackstone Westbroek en Universiteit van Tilburg

Namens Bureau Wsnp:

drs. J.H.M. von den Hoff	Bureau Wsnp, Raad voor Rechtsbijstand
L. Strating-van de Grint	Bureau Wsnp, Raad voor Rechtsbijstand (secretaris)

Bijlage 2
Tabellen hoofdstuk 3

Tabel B2.1 Aanvragen Wsnp per rechtbank in aantallen en percentages, 2008 tot en met 2012*

	2008	2009	2010	2011	2012	Mutatie 2012 t.o.v. 2011
Alkmaar	377	396	537	704	553	-21%
Almelo	487	479	730	859	899	+ 5%
Amsterdam	1.112	1.197	1.331	1.612	1.664	+3%
Arnhem	652	648	900	1.188	1.030	-13%
Assen	321	367	430	565	716	+27%
Breda	939	937	1.406	1.427	1.304	-9%
Den Haag	1.003	1.510	1.623	2.228	1.927	-14%
Dordrecht	133	158	179	333	304	-9%
Groningen	467	590	770	864	918	+6%
Haarlem	567	813	1.154	1.149	1.110	-3%
Leeuwarden	345	460	489	1.003	916	-9%
Maastricht	751	543	556	943	961	+2%
Middelburg	333	199	388	471	450	-4%
Roermond	367	314	405	498	526	+6%
Rotterdam	686	839	1.132	2.396	2.156	-10%
's-Hertogenbosch	541	688	862	964	884	-8%
Utrecht	461	564	652	774	789	+2%
Zutphen	355	372	589	712	734	+3%
Zwolle-Lelystad	1.134	1.194	1.589	1.822	1.460	-20%
Totaal	**11.031**	**12.268**	**15.722**	**20.512**	**19.301**	**-6%**

** Exclusief verzoeken omzettingen faillissement (ongeveer 6 à 7% van de instroom, zie tabel 3.3).*

Tabel B2.2 Afwijzingen Wsnp-verzoeken per rechtbank in aantallen en percentages, 2008 tot en met 2012*

	2008	2008	2009	2009	2010	2010	2011	2011	2012	2012
	Aantal	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**
Alkmaar	57	19	26	9	43	11	84	15	69	15
Almelo	174	34	119	29	159	28	180	21	273	33
Amsterdam	262	25	129	13	89	9	74	7	111	10
Arnhem	207	32	180	36	207	31	320	33	329	35
Assen	20	6	17	6	43	12	24	5	21	4
Breda	106	13	73	9	219	18	241	18	129	11
Den Haag	314	33	202	23	329	27	514	31	460	33
Dordrecht	49	30	20	22	28	24	62	28	75	27
Groningen	40	9	57	11	40	6	72	9	50	6
Haarlem	66	14	89	13	119	13	125	12	175	20
Leeuwarden	11	4	8	2	18	4	51	6	51	6
Maastricht	98	11	69	13	59	13	75	11	130	17
Middelburg	48	12	24	21	28	10	61	16	46	12
Roermond	84	22	32	11	19	5	31	8	40	10
Rotterdam	198	30	185	24	167	21	378	21	604	37
's-Hertogenbosch	99	17	115	21	131	19	145	20	143	22
Utrecht	190	31	107	22	99	19	98	15	142	22
Zutphen	28	8	49	17	30	6	59	9	76	12
Zwolle-Lelystad	131	11	114	12	195	14	256	15	162	13
Totaal	**2.182**	**19,9**	**1.615**	**16,4**	**2.022**	**16,0**	**2.850**	**17,1**	**3.086**	**19,6**

Bron: ODB.
** Als percentage van de som van het aantal afwijzingen en toekenningen op feitelijke Wsnp-verzoeken (dus exclusief de pro-forma verzoeken).*

Bijlage 3
Onderzoeksverantwoording CBS
over hoofdstuk 3 (vanaf paragraaf 3.3) tot en met hoofdstuk 4

Aanvullend op wat in de hoofdstukken reeds is vermeld, wordt hier een nadere toelichting gegeven op de werkwijzen die gehanteerd zijn bij de verschillende deelonderzoeken.

Analyse database schuldsaneringen

De analyse van de gegevens uit hoofdstuk 3 wordt sinds de vierde meting gedaan door het CBS. Het bestand dat het CBS hiervoor gebruikt, is grotendeels gebaseerd op de Centrale Database Schuldsaneringen (CDS), maar anders van opbouw dan het bestand dat in eerdere metingen werd gebruikt. Op enkele punten wijken analyse-eenheden en uitkomsten daardoor af van die uit de vierde meting.

Startjaar

Sinds de vierde meting is het startjaar gebaseerd op de uitspraakdatum in plaats van op de publicatiedatum. Daardoor wijken de aantallen per jaar enigszins af van eerdere metingen.

Vorm van het huishouden

Sinds de vierde meting wordt de vorm van het huishouden op het niveau van de schuldenaar weergegeven en niet meer op het niveau van een huishouden. Dit betekent dat een stel waarvan beide partners in de Wsnp zitten, nu tweemaal wordt geteld als ‘deel uitmakend van een stel’. Reden voor deze omschakeling is dat niet alle stellen die samen een huishouden vormen, eenvoudig en betrouwbaar genoeg uit het bestand gehaald kunnen worden. Omdat daarnaast de indeling enige bijstelling behoefde, wijken deze cijfers af van die in de eerste tot en met de derde meting.

Actieve bewindvoerders

Sinds de vierde meting wordt het aantal actieve bewindvoerders gerapporteerd, waar het in de eerdere metingen om het aantal ingeschreven bewindvoerders ging. Het aantal actieve bewindvoerders geeft een juister beeld van de beschikbare capaciteit. Onder de bewindvoerders zonder lopende zaken bevinden zich namelijk relatief veel personen die tijdelijk niet of slechts voor één specifieke zaak beschikbaar zijn.

Kanttekeningen bij de gegevens

De cijfers hebben geen definitieve status. Cijfers kunnen door de jaren heen altijd met terugwerkende kracht veranderen bij het beschikbaar komen van nieuwe gegevens.

Een deel van de gegevens is afkomstig uit de 285-verklaringen. De gegevens uit de verklaringen zijn niet allemaal zonder meer betrouwbaar. Deze gegevens zijn op de volgende wijze in de analyses opgenomen.

Sekse schuldenaar

Dit gegeven is bij een deel van de schuldenaren bekend. Indien bij dubbele zaken de sekse van één van beide schuldenaren bekend was, is aangenomen dat de partner van het andere geslacht is dan de schuldenaar zelf. Hierbij dient te worden opgemerkt dat deze werkwijze in het geval van stellen van gelijk geslacht tot een onjuiste invulling van het geslacht van de partner leidt. Uit nader onderzoek van enige jaren terug is echter vast komen te staan dat gelijkslachtelijke paren slechts een zeer gering deel uitmaken van alle stellen in het bestand waarvan bij beide partners de sekse wel bekend is.

Inkomen

Huishoudens met een inkomen van minder dan € 200 zijn buiten de analyse gelaten. Deze huishoudens maken echter maar een klein deel uit van alle huishoudens waarvan het inkomen bekend is. Om de invloed van 'uitschieters' teniet te doen, is gebruikgemaakt van de mediaan en niet van het rekenkundig gemiddelde.

Schuldenlast

Bij dubbele zaken is het mogelijk dat beide partners zowel een gemeenschappelijke als een eigen schuld hebben. Bij het merendeel van de dubbele zaken waarvan beide schuldbedragen bekend zijn, is het bedrag aan schulden bij beide partners gelijk. Hiervan is aangenomen dat dit bij beide partners de totale schuld van het huishouden is. Bij de zaken waarbij de schuldbedragen van beide partners enigszins verschilden, is de hoogste van de twee schulden in de analyse betrokken. We hebben aangenomen dat deze schuld grotendeels de gezamenlijke schuld van de boedel weergeeft. Ook hier is, om de invloed van uitschieters teniet te doen, gebruikgemaakt van de mediaan.

Aantal schuldeisers

De 285-verklaring bevat informatie over het aantal schuldeisers. Uit navraag bij enkele rechtbanken en bewindvoerders is echter gebleken dat in een deel van de zaken niet het aantal schuldeisers is opgegeven, maar de hoeveelheid schulden. Aangezien een saniet meerdere schulden kan hebben uitstaan bij dezelfde schuldeiser, is hierdoor waarschijnlijk sprake van een overschatting van het aantal schuldeisers. Helaas is niet na te gaan in hoeveel zaken dit het geval is.

Toets op significantie

In de tabellen waar percentages zijn berekend op basis van gegevens uit de 285-verklaringen, is gebruikgemaakt van een Chi-kwadraattoets om na te gaan of er sprake is van een significante verandering in percentages. Deze toets is uitgevoerd op het laatste cijfer uit de reeks in vergelijking met het eerste.

Periode

In de analyse zijn alle zaken meegenomen die in de periode 1998 tot en met december 2012 zijn gestart.

Aantallen in de analyses

De aantallen waarop de analyses betrekking hebben, variëren sterk. Soms wordt op het niveau van zaken geanalyseerd, soms op het niveau van boedels (waarbij een dubbele zaak maar één keer meetelt). Uit de 285-verklaring zijn de gegevens van slechts een deel van de schuldenaren beschikbaar.

Missende of onbetrouwbare waarden

Gegevens zijn soms niet ingevuld of buiten de analyse gelaten, omdat ze niet betrouwbaar leken.

Bijlage 4
Figuren en tabellen hoofdstuk 5

Tabel B4.1 Afdoeningswijzen verzoeken dwangakkoord in aantallen en percentages, 2008 tot en met 2012*

	2008		2009		2010		2011		2012	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Afwijzing	65	20	154	23	263	27	341	24	341	20
Intrekking	148	45	274	40	369	37	567	41	707	41
Niet-ontvankelijk verklaring	5	2	30	4	19	2	74	5	107	6
Toekenning	111	34	226	33	339	34	413	30	556	32
Totaal ingediend**	**426**	**100**	**682**	**100**	**1.108**	**100**	**1.457**	**100**	**1.749**	**100**
Index	**100**		**160**		**260**		**342**		**410**	

** Voor de tabellen B4.1 tot en met 4.3 geldt: als percentage van het totaal aantal toekenningen, afwijzingen, intrekkingen en niet-ontvankelijkverklaringen van het aangegeven jaar. Niet meegenomen zijn de verzoekschriften in de categorieën 'buiten behandeling stelling', 'van rechtswege vervallen' en 'onbevoegd'.*
*** Voor de tabellen B4.1 tot en met 4.3 geldt dat dit aantal afwijkt van de som van de vier getallen erboven, omdat daarbij ook zaken zijn opgeteld die in het jaar ervoor zijn ingediend en er op een deel van de in het kolomjaar ingediende zaken in dat kolomjaar nog niet is besloten.*

Tabel B4.2 Afdoeningswijzen verzoeken moratoria in aantallen en percentages, 2008 tot en met 2012

	2008		2009		2010		2011		2012	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Afwijzing	104	21	138	17	163	17	161	18	144	14
Intrekking	101	20	184	23	167	17	155	17	133	13
Niet-ontvankelijk verklaring	6	1	50	6	98	10	79	9	83	8
Toekenning	289	58	434	54	541	56	506	56	678	65
Totaal ingediend	**546**	**100**	**851**	**100**	**954**	**100**	**927**	**100**	**1.087**	**100**
Index	**100**		**156**		**175**		**170**		**199**	

Tabel B4.3 Afdoeningswijzen voorlopige voorzieningen in aantallen en percentages, 2008 tot en met 2012

	2008		2009		2010		2011		2012	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Afwijzing	68	25	70	16	105	16	117	15	83	10
Intrekking	51	19	51	12	64	10	99	13	80	10
Niet-ontvankelijk verklaring	14	5	28	7	29	4	58	7	64	8
Toekenning	137	51	280	65	463	70	505	65	577	72
Totaal ingediend	**302**	**100**	**459**	**100**	**719**	**100**	**809**	**100**	**864**	**100**
Index	**100**		**151**		**240**		**270**		**288**	

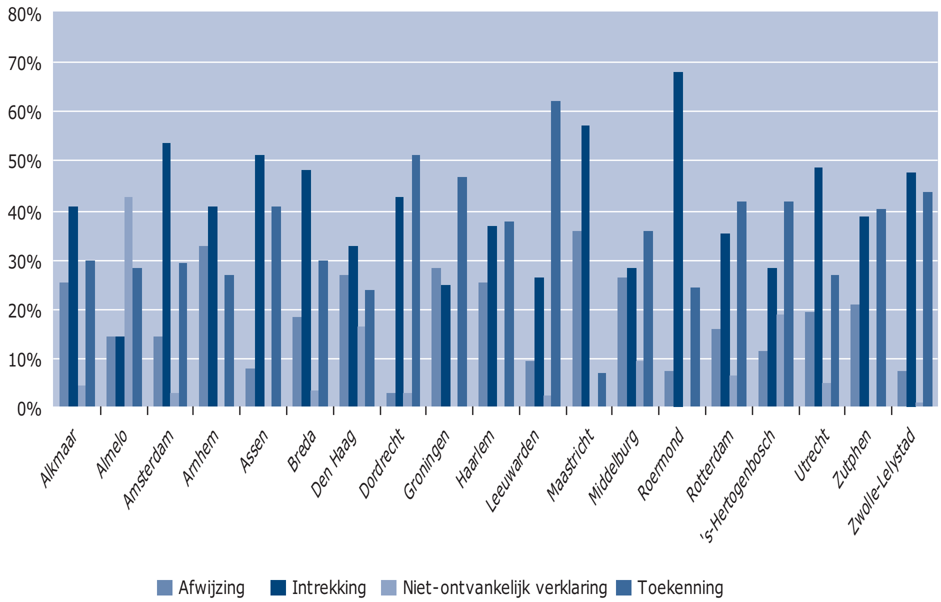
Tabel B4.4 Aantallen dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen over 2012 per rechtbank en totaal

	Alkmaar	Almelo	Amsterdam	Arnhem	Assen	Breda	Den Haag	Dordrecht	Groningen	Haarlem
Dwangakkoord										
Verzoeken	89	7	284	108	44	58	379	32	37	154
Afwijzing	23	1	40	28	3	11	104	1	9	38
Intrekking	37	1	147	35	19	29	126	15	8	55
Niet-ontvankelijk verklaring	4	3	8			2	63	1		
Toekenning	27	2	80	23	15	18	93	18	15	56
Moratoria										
Verzoeken	55	2	244	21	62	16	86	11	64	176
Afwijzing	4		34	6	6	5	14	4	5	11
Intrekking	13		30	6	2	5	10	5	4	11
Niet-ontvankelijk verklaring			10			1	33		5	2
Toekenning	32	2	166	12	37	5	29	2	44	141
Voorlopige voorziening										
Verzoeken	75		68	19	64	11	55	5	32	223
Afwijzing	3		6	5	3	5	10	1	7	18
Intrekking			1	9	11	5	14	2	3	4
Niet-ontvankelijk verklaring	1		8	1			20		6	
Toekenning	70		52	6	40		8	2	15	186

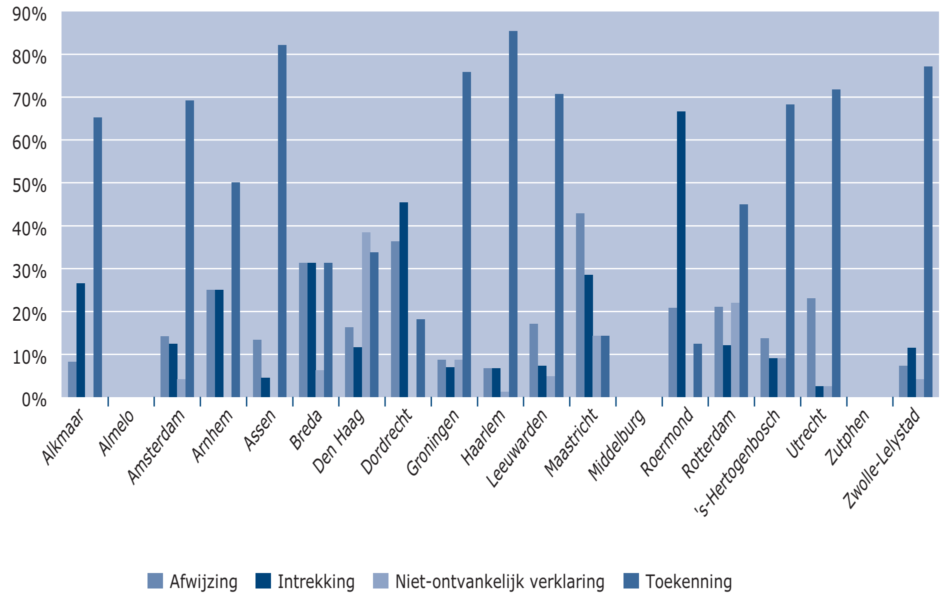
Tabel B4.4 Aantallen dwangakkoorden, moratoria en voorlopige voorzieningen over 2012 per rechtbank en totaal

Leeuwarden	Maastricht	Middelburg	Roermond	Rotterdam	's-Hertogen-bosch	Utrecht	Zutphen	Zwolle-Lelystad	Totaal	
										Dwangakkoord
41	12	38	68	89	52	80	71	106	**1.749**	Verzoeken
4	5	11	5	15	6	16	14	7	**341**	Afwijzing
11	8	12	45	33	15	40	26	45	**707**	Intrekking
1		4		6	10	4		1	**107**	Niet-ontvankelijk verklaring
26	1	15	16	39	22	22	27	41	**556**	Toekenning
										Moratoria
40	8	1	25	104	23	37	13	99	**1.087**	Verzoeken
7	3		5	21	3	9		7	**144**	Afwijzing
3	2		16	12	2	1		11	**133**	Intrekking
2	1			22	2	1		4	**83**	Niet-ontvankelijk verklaring
29	1	1	3	45	15	28	12	74	**678**	Toekenning
										Voorlopige voorziening
47	9	14		38	15	20	5	164	**864**	Verzoeken
4	4	2		6		2		7	**83**	Afwijzing
7	1	1		6	9	1	3	3	**80**	Intrekking
5	2			19				2	**64**	Niet-ontvankelijk verklaring
31		8		9	6	10	2	132	**577**	Toekenning

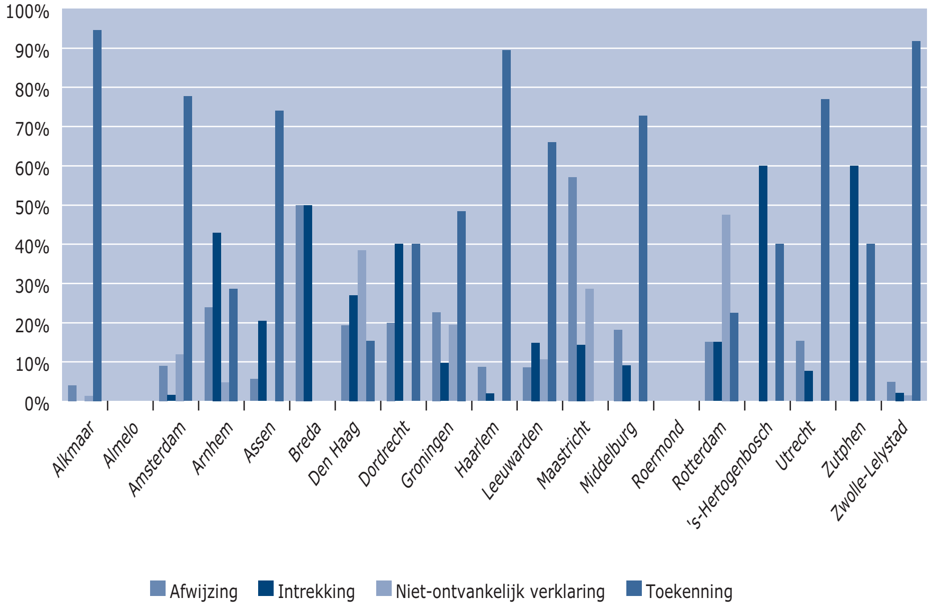
Figuur B4.1 Resultaten dwangakkoorden over 2012 per rechtbank

Figuur B4.2 Resultaten moratoria over 2012 per rechtbank

Figuur B4.3 Resultaten voorlopige voorzieningen over 2012 per rechtbank

Bijlage 5
Tabel hoofdstuk 8

Tabel B5.1 Instroom per gerechtshof, 2005 tot en met 2008

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Amsterdam	137	353	213	186	191	204	174	251
Arnhem	61	501	572	473	390	315	339	474
Den Haag	149	598	585	433	339	389	436	677
's-Hertogenbosch	78	398	271	364	328	367	367	340
Leeuwarden	14	135	170	156	167	191	193	165
Totaal	**439**	**1.985**	**1.811**	**1.612**	**1.415**	**1.466**	**1.509**	**1.907**

Bijlage 6

Overzicht inhoud en aanvullend onderzoek eerdere edities van de Monitor Wsnp

De eerste editie betreft een **nulmeting** over het jaar 2004, met daarin:

- de Wsnp in kort bestek;
- beschikbaarheid, betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de gegevens die aan de Monitor ten grondslag liggen;
- kwantitatieve gegevens over:
  - aanvraag: instroom, aantal toe- en afwijzingen;
  - achtergrondkenmerken schuldenaren;
  - bewindvoerders: aantal, in- en uitstroom, gemiddeld aantal zaken, leeftijd, spreiding over het land, zaaksoorten naar type bewindvoerder, aandeel advocatenkantoren;
  - proces: het aantal lopende zaken, hoger beroep en resultaat, aantal schone leien/faillissementen;
  - doorlooptijden;
  - einduitkomsten naar startjaar.

De **tweede meting** betreft het jaar 2005, met daarin:

- kwantitatieve basisgegevens zoals over het jaar 2004, aangevuld met afwijzingsgronden verzoek;
- onderzoek naar beleid van de rechtbanken ten aanzien van de afwijzingen;
- onderzoek 285-verklaringen: achterliggende redenen schulden, mogelijke gronden voor weigering, opstellers van de verklaring, redenen mislukken opstarten van het minnelijk traject, instanties waarnaar wordt doorverwezen en gebruikte voorzieningen om financiën onder controle te krijgen;
- probleemcumulatie en einduitkomst: koppeling met het toevoegingsbestand;
- faillissementsonderzoek ondernemers Leeuwarden;
- onderzoek duurzaamheid schone lei.

De **derde meting** betreft het jaar 2006, met daarin:

- kwantitatieve basisgegevens als voordien, inclusief koppeling toevoegingsbestand en een herhaling van het onderzoek 285-verklaringen;
  nieuw over 2006: percentage advocaten onder bewindvoerders en percentage uitdeling aan concurrente schuldeisers;
  nieuw over 2006: einduitkomst naar kenmerken van zaken en schuldenaren;

- speciale aandacht voor het samengaan van de Wsnp en toevoegingen in de tijd;
- onderzoek volgtijdelijkheid toevoegingen en Wsnp;
- onderzoek beleid crediteuren met betrekking tot minnelijk en wettelijk traject;
- onderzoek naar hoogte van de uitdeling, gemiddeld aantal schuldeisers per schuldenaar en boedelsaldo.

De **vierde meting** betreft het jaar 2007, met daarin:
- eerste kwantitatieve indruk van de effecten van de wetswijziging per 1 januari 2008 tot en met april van dat jaar;
- effectiviteit van instrumenten binnen de Wsnp (postblokkade, huisbezoek, verslag en verlenging looptijd);
- zaken met een langere looptijd;
- aantal schuldenaren dat gedurende de looptijd van de Wsnp werk vindt;
- etniciteit.

De **vijfde meting** betreft het jaar 2008, met daarin:
- eerste effecten van de wetswijziging 2008 en verklaring lagere instroom;
- onderzoek hogerberoepszaken bij twee gerechtshoven;
- herhaling onderzoek afwijzingsgronden zoals beschreven in de 2e meting;
- kwantitatief onderzoek naar de inzet van de drie nieuwe maatregelen (dwangakkoord, moratorium en voorlopige voorziening), inclusief redenen voor toe- of afwijzing;
- ontwikkelingen binnen de minnelijke regeling op basis van een onderzoek onder vijf instellingen voor schuldhulpverlening.

De **zesde meting** betreft het jaar 2009, met daarin:
- kwantitatieve gegevens ten aanzien van de inzet van de drie nieuwe maatregelen (dwangakkoord, moratorium en voorlopige voorziening);
- onderzoek naar de duurzaamheid van de schone lei;
- analyse arbeidsmarktpositie en leefsituatie van ex-schuldenaren met een schone lei vóór en na de Wsnp-periode.

De **zevende meting** betreft het jaar 2010, met daarin geen nieuwe aanvullingen op de standaardtekst. In dat jaar bestond het aanvullend onderzoek uit een quick scan naar mogelijke knelpunten bij de overgang van het minnelijk naar het wettelijk traject. Hiervan is in maart 2011 een eindrapport opgesteld dat is aangeboden aan het ministerie van Veiligheid en Justitie.[34]

34 L. Combrink-Kuiters en S.L. Peters, Quick scan Belemmeringen toegang tot de Wsnp. Utrecht, 2011.

De **achtste** meting betreft het jaar 2011, met daarin:

- resultaten van onderzoek naar gerechtelijke akkoorden;
- resultaten van onderzoek naar uitdelingen;
- overige resultaten van de enquête onder bewindvoerders, te weten de redenen voor uitval van schuldenaren bij de Wsnp, beleving van de eigen taak als bewindvoerder en de rol die bewindvoerders voor zichzelf zien weggelegd.

Bijlage 7
Procedure Wsnp

De Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) is bedoeld voor personen die buiten hun schuld (‘te goeder trouw‘) in een problematische schuldsituatie terecht zijn gekomen en waarbij een buitengerechtelijke schuldregeling niet meer tot de mogelijkheden behoort.
Een verzoek om te worden toegelaten tot de schuldsaneringsregeling moet, voorzien van een aantal verplichte bijlagen waaronder de 285-verklaring, bij de rechtbank worden ingediend. De rechtbank roept de schuldenaar op om te verschijnen op een zitting en beoordeelt het verzoek aan de hand van de criteria zoals opgenomen in art. 288 van de Faillissementswet.
De rechter kan het verzoek uitsluitend toewijzen als de schuldenaar zelf voldoende aannemelijk maakt aan de toelatingseisen te voldoen.

Wanneer de rechter de toepassing van de Wsnp uitspreekt, zal deze tegelijkertijd een bewindvoerder en een rechter-commissaris benoemen. De aangestelde bewindvoerder is geen hulpverlener, maar ziet er in opdracht van de rechtbank op toe dat de schuldenaar zijn verplichtingen in het kader van de schuldsaneringsregeling nakomt. De rechter-commissaris houdt toezicht op de bewindvoerder en oordeelt over allerhande verzoeken die in een schuldsaneringsregeling kunnen worden gedaan.

De Wsnp duurt in de meeste gevallen 3 tot maximaal 5 jaar. Indien de persoon zich niet aan de verplichtingen houdt die voortvloeien uit de regeling, kan een tussentijdse beëindiging het gevolg zijn. De schuldenaar verlaat de Wsnp dan zonder schone lei. Afhankelijk van de situatie wordt een faillissement uitgesproken. Indien de schuldenaar zich wel volgens de regels gedraagt, volgt na drie jaar een schone lei. Het is ook mogelijk de Wsnp te beëindigen door middel van het aanbieden van een akkoord of door gedurende de looptijd van de Wsnp alle schulden alsnog volledig te voldoen.

Gedurende de looptijd van de Wsnp moet een schuldenaar leven van een zogenaamd ‘Vrij te laten bedrag’. Al het meerdere dat de schuldenaar verdient of aan vermogen ontvangt (bijvoorbeeld belastingteruggave of een erfenis) wordt op een aparte bankrekening gestort, de boedelrekening. De schuldenaar moet zich inspannen om zo veel mogelijk geld voor zijn schuldeisers te verzamelen. Dit kan dus ook een baanwisseling of verhuizing naar een goedkopere woning

inhouden. Ook wordt het vermogen van de schuldenaar geliquideerd. Dit houdt in dat materiële zaken van een zekere waarde, zoals auto's, caravans of andere luxe artikelen, worden verkocht.

Wanneer de schuldenaar zijn verplichtingen nakomt, zal de rechter na afloop van de sanering een schone lei verstrekken. De schuldeisers worden betaald, voor zover er geld verzameld is, en het resterende bedrag van de vordering wordt omgezet in een natuurlijke verbintenis. De schulden blijven dus wel bestaan, maar zijn niet meer opeisbaar. Uitzonderingen hierbij zijn boetes die voortvloeien uit strafrechtelijke veroordelingen en schulden bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). [35]

35 Voor meer informatie, zie www.wsnp.rvr.org.